

Ungdomar från särskilda ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk

Jerzy Sarnecki

Statens
institutions
styrelse SiS

FOU-ENHETEN

Forskningsrapport nr 3 1999

Förord

Statens institutionsstyrelse, SiS, svarar för planering, ledning och drift av institutioner för tvångsvård av missbrukare och särskilda ungdomshem. En viktig uppgift för SiS är att följa upp och utveckla vården samt att initiera och stödja forskning inom ungdoms- och missbruksvård. I ett särskilt anslag avsätts årligen medel för forskning, utveckling och utbildning.

I föreliggande rapport redovisas resultat från SiS-projektet *Ungdomar från särskilda ungdomshem i brottsliga nätverk*. Projektet leds av rapportens författare, Jerzy Sarnecki, och är del av projektet *Co-offending youth networks in Stockholm*, som bedrivs vid Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen, med huvudsaklig finansiering genom ett anslag från Humanistiskt-Samhällsvetenskapliga forskningsrådets (HSFR) program för kriminalvetenskap.

I undersökningsmaterialet ingår de ungdomar som varit intagna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1991–1995. I rapporten beskrivs de nätverk av brottsliga relationer som ungdomarna ingår i, hur intagningen av några ungdomar på särskilda ungdomshem påverkar existerande brottsliga nätverk samt om intagningen på särskilda ungdomshem leder till etablering av nya brottsliga nätverk för ungdomarna. Rapporten visar att många av de intagna ungdomarna har haft centrala positioner i ett stort och välförgrenat nätverk av brottsliga relationer, såväl före som efter placeringen. Resultaten tyder också på att effekten av att ungdomar placeras på institutioner är större på deras medbrottslingars än deras egen fortsatta kriminella aktivitet. Däremot ger studien inget stöd åt uppfattningen att vistelsen på ett särskilt ungdomshem skulle medföra att nya brottsliga nätverk uppstår mellan dem och andra samtidigt intagna ungdomar. Sarnecki påpekar vikten av att ta hänsyn till ungdomarnas medlemskap i nätverk av asociala relationer om man vill uppnå bestående goda behandlingsresultat.

Sture Korpi
Generaldirektör

Vera Segraeus
FoU-direktör

Innehållsförteckning

Förord	3
1 Introduktion	5
Nätverk av medbrottslingar	7
Tolkning av resultaten	9
Undersökningens frågeställningar	10
2 Nätverksundersökningen	11
Data i denna undersökning	11
Misstänkta personer (aktörer)	11
Länkar	11
Nätverk	12
3 Nätverk hos ungdomar intagna på särskilda ungdomshem	15
Ungdomar från särskilda ungdomshem i nätverken	16
Medbrottslingar till individer med olika problemprofiler	19
Typer av brott hos medlemmar i profilgrupperna och deras medbrottslingar	22
Brottsbelastning hos nätverk kring individer med brotts- och narkotikaprofiler	26
4 Effekter av intagning på särskilda ungdomshem	31
Brottsbelastning före och efter intagning på särskilda ungdomshem	31
Brottsbelastning hos medbrottslingar till de intagna och till kontrollgruppen	32
Länkar mellan de intagna på särskilda ungdomshem	36
Personliga nätverk hos intagna på särskilda ungdomshem	37
5 Avslutning	39
Sammanfattning	39
Slutsatser	41
Referenser	43

I Introduktion

Denna rapport utgör en del av en större studie av gemensamt deltagande i brott¹ bland Stockholmsungdomar utifrån nätverksanalytiska utgångspunkter (Sarnecki 1999). Avsikten med hela undersökningen är att pröva om nätverksanalytiskt tänkande kan hjälpa oss att se ungdomsbrottsligheten i en storstad utifrån ett nytt perspektiv och om det på så sätt kan ge oss nya insikter om dess karaktär. I denna delstudie undersöks medbrottslingsnätverk hos ungdomar som varit intagna på särskilda ungdomshem.

Den grundläggande skillnaden mellan traditionell kvantitativ samhällsvetenskaplig forskning och en undersökning som bygger på ett nätverksanalytiskt synsätt är att den förstnämnda utgår ifrån att enheter (i detta fall brottsaktiva individer) är orelaterade till varandra, medan den senare förutsätter relationer (påverkan) mellan de analyserade enheterna. Under de senaste decennierna har nätverksanalysen blivit allt vanligare inom samhällsvetenskaperna.² Inte minst har nätverksanalytiskt tänkande slagit igenom i behandling av personer med olika typer av sociala störningar (Svedhem 1985, 1991).³ Inom kriminologin är den dock alltså mycket sällsynt. Detta trots att åtskilligt av det kriminologiska tänkandet är starkt besläktat med den nätverksanalytiska ansatsen.

Några få forskare har ägnat särskilt intresse åt fenomenet gemensamt deltagande i brott (co-offending). Till den gruppen hör Reiss (1986, 1988), Reiss & Farrington (1991), Tremblay (1993) och Warr (1996). Dessa forskare anser bl.a. att förståelsen av co-offending kan ge oss grundläggande kunskaper i brottslighetens etiologi, och om effekter av åtgärder mot brott (Reiss 1988, s. 117). De menar också att sannolikheten att ett brott uppkommer delvis är relaterad till den motiverade förövarens förmåga att hitta en lämplig medbrottsling (Tremblay 1993, s. 17). Tremblay noterar också att studier av co-offending kan ge möjligheter att granska effekterna av samhällets åtgärder mot personer som begår brott. Han nämner särskilt tänkbara negativa effekter av att vistas i fängelse tillsammans med andra kraftigt brottsbelastade individer.

¹ Gemensamt deltagande i brott kallas i den engelskspråkiga kriminologiska litteraturen för *co-offending*, en term som jag ibland kommer att använda i denna rapport.

² Barnes (1954) anses vara den förste som använde begreppet "socialt nätverk". Teori och empiri på detta område tycks ha utvecklats parallellt, och delvis oberoende av varandra, inom flera samhällsvetenskapliga grenar. En stor betydelse för områdets etablering har utvecklingen av den sociometrisk metodiken inom socialpsykologin inneburit (Moreno 1934, Cartwright 1959). Bland annan tidig forskning på området kan nämnas undersökningen av hur läkarnas förskrivning av nyintroducerade mediciner påverkas av deras relationer till andra läkare, av Coleman, Katz, & Menzel (1966). För översyn av nyare forskning på detta område, se Wasserman & Galaskiewicz (1994), Wasserman & Faust (1997) samt på svenska Borell & Johansson (1994).

³ Denna inriktning intresserar sig dock inte i någon nämnvärd utsträckning för nätverkens asocialitetsalstrande effekter, vilka är föremål för denna studie.

En betydligt större grupp av forskare framhåller mer generellt ungdomsbrottens gruppkaraktär. Ungdomar begår alltså ofta brott tillsammans med jämnåriga kamrater (tex Breckinridge & Abbott 1917; Shaw & McKay 1931; Sveri 1969; Short & Strodtbeck 1965; Klein & Crawford 1967; Hood & Sparks 1970; Elliott, Huizinga & Ageton 1985; Sarnecki 1986).⁴ Det är också känt att ungdomar som är brottsbelastade ofta har jämnåriga kamrater, vilka även de har begått flera brott.⁵

I det vardagliga livet tolkas brottsaktiva ungdomars inbördes relationer i termer av att ungdomarna påverkar varandra till att begå brott. Många föräldrar säger sig tex vara oroliga för att deras tonåringar hamnar i "dåligt sällskap".

Även inom forskarvärlden tolkas ungdomsbrottslighetens gruppkaraktär ofta i kausala termer. Det gäller i synnerhet inlärnings- och neutralisationsinriktade teoribildningar inom kriminologin med företrädare som Sutherland, Akers och Matza (Sutherland 1939; Sutherland, Cressey & Luckenbill 1992; Akers 1998; Matza 1964). Man kan dock också hävda att all den teoribildning som relaterar brottsligheten till arbetar- eller underklasskultur, eller till olika typer av subkulturer (tex Cohen 1955; Miller 1958; Cloward & Ohlin 1960; Ferrell & Sanders 1995) samt till den amerikanska "gang"-forskningstraditionen (tex Thrasher 1927; Short & Strodtbeck 1965; Klein 1971, 1995), förutsätter någon form av mekanism för spridning av de till brottsligheten relaterade normerna, värderingarna, etc, där individer påverkar varandra. Vanligen diskuterar inte företrädare av den här inriktningen hur dessa mekanismer konkret fungerar. Antagandet om att de existerar är dock en viktig förutsättning för den här forskningsinriktningen. Cohen skriver tex: "*The crucial condition for the emerge of new cultural forms is the existence, in effective interaction with one another, of a number of actors with similar problems of adjustment*" (Cohen 1955, s 59).

Alla forskare är emellertid inte överens om att kontakter med brottsbelastade personer ökar risken för individens egen brottslighet. Hirschi (1969) tex räknar inte med förekomsten av den typen av påverkan i sin mycket inflytelserika teori om sociala band. Hans teori kan istället tolkas så att väl fungerande sociala band med kamrater, även om dessa är brottsaktiva, snarare bör ha en brottsdämpande effekt.

Den vanligaste synen på de jämnåriga kamraternas betydelse för brottsligheten

⁴ Det är förhållandevis vanligt att frågan, ifall de unga begår brott ensamma eller med kamrater, ställs även i självrapporterade undersökningar. Det gjorde man tex i samband med en självrapporterad undersökning som genomfördes i alla årskurs 9 i Örebro (Dunér & Haglund 1974). Studien som endast omfattade pojkar upprepades på motsvarande population och med identiska instrument 1996 (Ward 1998). Trots att det hade förflutit 25 år mellan undersökningarna var resultaten i många avseenden likartade. Bland annat framgick det att majoriteten av de ungdomar som uppgav att de hade begått brott rapporterade att de hade gjort det "ibland med kamrater och ibland ensamma", eller "alltid tillsammans med kamrater". Endast en mindre grupp uppgav att de alltid begick brott ensamma.

⁵ I samma självrapporterade undersökningar som nämnts i not 4 (Dunér & Haglund 1974; Ward 1998) framgick att de kamrater, som man uppgav sig begå brott med, i de allra flesta fall var samma kamrater som man också annars brukade vara tillsammans med. Sarnecki (1986) finner samma förhållanden vid granskning av polisdata om vilka ungdomar som misstänks för gemensam brottslighet och jämför det med ungdomarnas egna uppgifter om sina kamratrelationer.

hos unga är emellertid att de kriminella kamraterna utgör *en av de faktorer* som spelar roll vid uppkomsten av brottslighet. En del anhängare av sociala band-teorin har tex hävdad att vissa element av inlärningsteorierna måste inkorporeras i kontrollteorin (Krohn & Massey 1980, s 536; Box 1983, s 178; Le Blanc & Caplan 1993, s 287). Detta med anledning av det starka samband som finns mellan brottslighet hos individen och de kamrater denne umgås med (se tex Ring 1999). Det har också påpekats att det starka sambandet mellan brottsliga kamraters och individens egen brottslighet verkar vara synnerligen påtagligt vid ett mer omfattande brottsligt beteende (Elliot m fl 1985, s 38; Thornberry m fl 1991, s 9).

Den orsakskedja som de ovan nämnda författarna skisserar, och där element ur inlärningsteorin inkorporeras i kontrolltänkandet, börjar med problem i familjen och dåliga relationer till föräldrarna, liksom till andra vuxna och skolan, vilket i sin tur ökar risken för anknytning till brottsliga kamrater. Förbindelse med brottsliga kamrater påverkar i sin tur individens egen brottslighet (se även Johnson 1979, s 61).

Det som skapar förutsättningen att använda nätverksanalytisk ansats för att studera brottslighet, är just uppfattningen att kriminaliteten (liksom för övrigt allt annat socialt agerande hos en människa), åtminstone delvis kan hänföras till individens relationer till andra individer.

I den klassiska kriminologiska litteraturen kan man hitta formuleringar som tyder på att författarna betraktade brottslighet utifrån nätverksperspektiv innan denna inriktning fick sitt genombrott. Shaw & McKay (1931) skriver tex i sin bok *"Juvenile delinquency and urban areas"* /.../ *delinquent boys in these areas have contact not only with other delinquents who are their contemporaries but also with older offenders, who in turn had contact with delinquents preceding them, and so on back (...)* *This contact means that the traditions of delinquency can be and are transmitted down through successive generations of boys, in much the same way that language and other social forms are transmitted"* (Shaw & McKay 1942, s 174).

Borlängeundersökningen (Sarnecki 1982, 1983, 1986, 1990) var den första kriminologiska undersökning där registrerade misstankar om brott undersöktes med hjälp av nätverksanalytiska metoder. Det kanske viktigaste resultatet från undersökningen är att 45 procent av alla ungdomar, vilka under en 6-årig undersökningsperiod misstänktes för brott i Borlänge, kunde länkas samman till ett stort nätverk. Medlemmarna i det här nätverket stod för en klar majoritet av alla brott som ungdomarna i Borlänge misstänktes för. De allra flesta av de mest brottsbelastade individerna var anslutna till det.

Nätverk av medbrottslingar

Eftersom nätverksperspektivet är tämligen okänt inom kriminologin presenteras här några grundläggande begrepp inom detta forskningsfält samt hur dessa används i den här undersökningen.

Ett empiriskt material i en nätverksanalys består av två element: Objekt som van-

ligen kallas för *aktörer* (tex personer, organisationer eller andra sociala enheter) och relationer mellan dessa objekt – *länkar*. Relationer kan avse överföring av materiella resurser, affärstransaktioner, gemensamt deltagande i sociala aktiviteter, psykologiska relationer, släktskap, spridning av information, attitydpåverkan eller liknande (Wasserman & Faust 1997).

I den här undersökningen är aktörerna individer som av polisen misstänktes för brott. Relationer/länkar i undersökningen utgörs av (misstanken om) gemensamt deltagande i brott.

Brott är i själva verket en juridiskt definierad handling som begås av en eller flera aktörer. Denna handling skapar dock ofta en relation mellan aktörerna. Det kan vara fråga om flera olika typer av relationer. Här kommer dock endast en att uppmärksammas, nämligen relationen förövare–förovar. Mitt intresse för denna relation beror på att jag alltså anser att den påverkar aktörernas beteende.

Ett *socialt nätverk* består av ett avgränsat antal aktörer samt relationer mellan dessa (Wasserman & Faust 1997, s 20). I den här undersökningen utgörs ett nätverk av individer under 21 år, som under åren 1991–1995 av polisen skäligen misstänktes för brott i Stockholms stad, deras misstänkta medbrottslingar samt de länkar som uppstår genom deras gemensamma brottsdeltagande.

För att två individer ska ingå i ett och samma nätverk behöver de inte ha misstänkts för samma brott, de kan också länkas samman indirekt genom en eller flera andra individer. Ett nätverk utgörs av alla aktörer och alla länkar som för samman dessa aktörer, direkt eller indirekt.

Den påverkan som sker mellan aktörerna i de brottsliga nätverk som här studeras, kan alltså dels vara *direkt* om individerna misstänktes för ett eller flera gemensamma brott, dels *indirekt* om aktörerna ingick i samma nätverk utan att de hade kända direkta kontakter. Den indirekta påverkan kan vanligen antas avta med *nätverksavstånd* mellan medlemmarna i nätverket (antalet aktörer och länkar som skiljer två individer från varandra i nätverket). En avgränsning för tillhörighet till ett nätverk utgörs också av tiden under vilken relationerna studeras.

Dataprogrammet som har använts för att framställa nätverken i den här undersökningen (The Link Analyst's Notebook, i2 Limited 1995), fungerar på så sätt att det grafiskt länkar samman symboler för individer som har en viss typ av relation.

De minsta nätverken utgörs av två individer (en diad) som kopplas samman med en länk (misstänktes för ett eller flera gemensamma brott). De största kan bestå av några tusen individer. I de fall aktörerna inte ingår i ett nätverk, d v s inte har en enda känd medbrottsling, kommer jag att tala om *singlar*.

Ytterligare ett begrepp som förekommer i undersökningen är *nätverkstäthet*. Nätverket är som tätast om alla dess medlemmar är länkade till varandra. Ju färre länkar i förhållande till det maximala antalet,⁶ desto glesare nätverk. Vissa större nätverk

⁶ Det maximala antalet länkar i ett nätverk kan beräknas enligt formeln $(n-1)n/2$, där n är antalet aktörer i nätverket.

innehåller delar som uppvisar en påtagligt större täthet än de delar av nätverket som omger dem. Dessa tätare delar kommer att benämnas som *kluster*.

Tolkning av resultaten

När man arbetar med polisregisterdata måste man hela tiden hålla i minnet att den bild av brottsligheten som studeras endast utgör en liten del av den totala kriminella aktiviteten. I vårt fall innebär detta att där data visar att två individer länkas samman med varandra genom ett gemensamt brott, kan det finnas betydligt fler brott. De verkliga nätverken av brottsliga relationer mellan Stockholms ungdomar är dessutom betydligt större och tätare (består av flera aktörer och flera länkar per aktör), än de som visas nedan. Vi måste alltså dels utgå ifrån att de aktörer som enligt våra resultat ingår i ett och samma nätverk i själva verket i genomsnitt hade betydligt fler brottsliga relationer än de vi ser, dels att individer/nätverk, som enligt våra data saknade kopplingar till varandra, i själva verket mycket väl kan ha haft sådana, och dels att vi saknar uppgifter om många brottsaktiva individer, vilka i verkligheten begick brott tillsammans med de aktörer som ingår i vår undersökning.

Två individer som enligt våra data inte är sammanlänkade med varandra genom gemensam brottslighet kan alltså i verkligheten mycket väl ha varit det. Sannolikheten att två individer är direkt sammanlänkade med varandra (har deltagit i samma brott), utan att detta framgår av polisens register, är större om dessa individer, enligt våra data, är länkade med varandra indirekt (tillhör samma nätverk), än om de tillhör olika nätverk. Detta gäller i synnerhet om nätverksavståndet mellan dem är litet. Indirekt länkning är alltså intressant inte bara genom att den kan innebära indirekt påverkan utan också genom att sannolikheten för direkt påverkan mellan individerna ökar.

I vilken mån den bild av brottsliga relationer som framgår av våra data kan uppfattas som representativ även för det vi inte kan se, beror i första hand på hur slumpmässig polisens uppkläring av brott är. Råder det total slumpmässighet vad gäller vilka av brotten som klaras upp, är problemen med resultattolkningen mindre än om så inte är fallet. Vi kan utesluta att de aktörer som förekommer i undersökningen, och länkar mellan dessa, skulle utgöra ett helt slumpmässigt urval av alla brottsaktiva ungdomar i Stockholm, deras medbrottslingar och länkar mellan dessa. Istället måste vi räkna med olika uppkläringsprocent för olika typer av brott och att de som redan tidigare misstänktes för brott hade större sannolikhet än andra att bli misstänkta igen. Det finns också skäl att tro att de som begår brott med medbrottslingar oftare blir registrerade av polisen än sådana som begår brott ensamma (Reiss 1988). Vi kan samtidigt räkna med att vi i vår undersökning har fått med de allra flesta av de mest brottsaktiva ungdomarna i Stockholm.

Trots det ovan anförda kommer den fortsatta diskussionen att föras utifrån antagandet att den bild av ungdomsbrottsligheten som våra data ger är tillräcklig för att vissa generella slutsatser om ungdomsbrottslighetens karaktär skall kunna dras.

Vidare antar jag att den registrering av skäligen misstänkta som har skett hos polisen inte är belastad med stora systematiska fel, samt att de allra flesta av de personer, som i materialet uppges vara skäligen misstänkta för de angivna brotten, verkligen begick dessa brott.

Utöver vad som sagts ovan måste vi, när vi tolkar våra resultat, hålla i minnet att relationerna mellan de brottsaktiva ungdomarna består av mycket mer än bara gemensamt deltagande i brott. Klein (1995) understryker t ex att även de mest brottsaktiva medlemmarna i "street gangs" i nordamerikanska storstäder bara ägnar en mycket liten del av sitt umgänge åt att planera och begå brott. Huvuddelen av tiden ägnar gängets medlemmar åt "hanging around", d v s umgås med varandra utan att göra något särskilt. Ur resultaten av Borlängeundersökningen framgår att ungdomsbrottslighet till stor del är ett sätt att umgås med jämnåriga kamrater (Sarnecki 1983). Brottsligheten är dock knappast det enda sättet att umgås med jämnåriga, inte ens med kamrater som, liksom individen själv, är brottsbelastade. Om vi fokuserar för starkt på de brottsaktiva ungdomarnas brottsliga relationer, missar vi en stor del av deras övriga nätverk, inte minst kontakter med modeller för konformt beteende (jämför Sutherland 1939). Samtidigt framgår det av Borlängestudien (Sarnecki 1986) att de mest brottsaktiva ungdomarna ofta begår brott med sina bästa kamrater, och att skillnader mellan vänkretsen och kretsen av medbrottslingar inte är så stor.

Undersökningens frågeställningar

Som nämnts ovan syftar denna delstudie inom nätverksprojektet till att undersöka medbrottslingsrelationer hos ungdomar intagna på särskilda ungdomshem. De frågor som kommer att besvaras här är:

- Hur ser de nätverk av brottsliga relationer ut i vilka ungdomar intagna på särskilda ungdomshem ingår?
- Hur påverkar intagning på särskilda ungdomshem de nätverk av brottsliga relationer som de intagna ingår i?
- Medför intagning på särskilda ungdomshem att ungdomarna etablerar nya relationer med kriminellt belastade individer, tillsammans med vilka de begår brott efter utskrivning från institutioner?

2 Nätverksundersökningen

Data i denna undersökning

Nätverksundersökningen omfattar alla individer under 21 år som under åren 1991–1995 misstänktes för brott i Stockholms stad och som av polisen registrerades i RAR (rationella anmälningrutiner-registret) samt misstänkta medbrottslingar till dessa. De data ur RAR som används i denna del av undersökningen avser:

- De misstänkta personnummer
- De misstänkta kön, ålder och postadress vid brottstillfället
- Brott de misstänktes för

Utöver data från RAR används uppgifter rörande ungdomar som varit intagna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1991–1995. Ungdomar från följande institutioner omfattas av undersökningen: Bärby ungdomshem, Hammargården, Lövsta skolhem, Stall Frossarbo, Högantorps ungdomshem och 5-gruppen (nuvarande Klockbacka ungdomshem).

Misstänkta personer (aktörer)

Som nämnts omfattar undersökningen alla personer under 21 år som åren 1991–1995 misstänktes för brott i Stockholms stad samt misstänkta medbrottslingar till dessa. Sammanlagt rör det sig om 22 091 aktörer.

Mycket unga individer är ovanliga i undersökningsmaterialet. Den största gruppen består av aktörer i 15–20-årsåldern. Andelen flickor/kvinnor är 27 procent. Högst andel flickor återfinns bland 14-åringarna. Majoriteten av de undersökta bodde i Stockholms stad (56 procent). De som bodde utanför Stockholms län var få (7 procent).

Länkar

Det som skapar länkar mellan de undersökta individerna är gemensamt deltagande i brott. Totalt omfattar undersökningen 29 209 brottsändelser. Eftersom det var vanligt att flera individer deltog i ett brott är antalet brottsdeltaganden större, 36 941. Antalet länkar mellan medbrottslingar är däremot lägre, 25 207.

Brott mot egendom var vanligast bland de undersökta brotten. Stöld i butik och varuhus var den enskilda största brottskategorin. Sexuella brott liksom narkotikabrott var tämligen ovanliga. 40 procent av de undersökta (44 procent av huvudpopulationen) hade inga kända medbrottslingar under undersökningsperioden. Det är dock ovanligt att individer med längre och mera omfattande brottskarriär är singlar.

Däremot är det vanligt att de mer brottsbelastade ungdomarna ibland begick brott ensamma och ibland med medbrottslingar. Ju fler kända medbrottslingar en individ har, desto mer brottsbelastad är denna individ.

Slutsatsen är att för en längre brottskarriär, som inkluderar grövre typer av brott, är det praktiskt taget nödvändigt att individen har någon form av nätverksanknytning till andra brottsaktiva individer. De aktörer som tidigt begick sina brott tillsammans med flera andra, återföll under uppföljningstiden oftare i brott, begick flera brott och fick strängare påföljder än de som "debuterade" i brott ensamma eller med en medbrottsling.

Samtidigt framgår att det är mycket sällsynt att de parbildningar av medbrottslingar som bildas genom co-offending håller längre än under en 6-månadersperiod. Det är alltså kontakten med brottsaktiva individer i allmänhet och inte kontakter med några specifika aktörer som tycks vara av betydelse för den fortsatta brottskarriären.

Som tidigare nämnts omfattar undersökningen totalt 22 091 individer. 2 474 (11 procent) av de misstänkta var 21 år eller äldre när de för första gången förekom i undersökningsmaterialet. Dessa ingår i undersökningen p g a att de misstänktes för brott tillsammans med de övriga. Bland de undersökta äldre medbrottslingar (alltså de som var 21 år eller äldre) var medianåldern 26 år. Vi kan således konstatera att det är sällsynt att ungdomarna hade vuxna medbrottslingar. I de fall det förekommer var dessa oftast yngre vuxna personer.

Nätverk

Nätverkens storlek beror i stor utsträckning på den studerade tidsperiodens längd. Om undersökningsmaterialet delas upp i tio 6-månadersperioder får vi fram 5 710 nätverk av varierande storlek. Det största omfattar 151 individer och det minsta består av ett par. Endast 14 procent av de undersökta individerna ingår i nätverk som består av sex eller flera individer.

Utvidgar man undersökningsperioden till ett år ökar nätverkens storlek. Det största nätverket 1995 bestod av 282 individer. I detta nätverk länkas de individer samman som ingick i de två största nätverken, vilka fanns under våren 1995 (v95)⁷ och hösten 1995 (h95), tillsammans med medlemmar ur ytterligare några nätverk som förekom under dessa två perioder.

Utökar man undersökningstiden så att den omfattar hela 5-årsperioden, kommer det största nätverket att omfatta sammanlagt 4 130 individer, d v s nästan 20 procent av alla undersökta. Detta stora nätverk var av central betydelse för ungdomsbrottsligheten i Stockholm (bland annat omfattar det den stora majoriteten av de mest brottsbelastade ungdomarna) och benämns därför det centrala nätverket. Trots att det

⁷ Undersökningsmaterialet är i flera analyser uppdelat i halvårsperioder: Hösten 1991 (h91), hösten 1992 (h92), etc, avser perioden augusti–december, medan våren 1991 (v91), våren 1992 (v92), etc är lika med perioden januari–juli.

endast är en femtedel av alla undersökta individer som ingår i detta nätverk, omfattar det 60 procent av samtliga länkar som förekommer i materialet. Ser man hela undersökningsmaterialet som ett nätverk, kan man uppfatta det centrala nätverket som dess centrum – en kärna.

Men också det centrala nätverket har en kärna – ett kluster – som uppvisar betydligt större nätverkstäthet än det omgivande nätverket. Detta kluster består av 1 459 individer.

På samma sätt som de individer, som ingår i det centrala nätverket, har fler kända medbrottslingar än genomsnittet för de undersökta totalt, har de personer som ingår i detta nätverks centrala kluster fler kända medbrottslingar än genomsnittet för hela nätverket. Samma förhållande gäller brottsbelastningen. Medlemmarna i det centrala nätverket är i genomsnitt mer belastade än andra och medlemmarna i det centrala klustret är i genomsnitt mer brottsbelastade än övriga medlemmar i nätverket.

De övriga nätverken, som uppstår när man analyserar det totala undersökningsmaterialet, är betydligt mindre än det centrala nätverket (det största består av 70 individer). Dessutom är de i motsats till det centrala nätverket, vilket länkas samman med brott från alla tio undersökningsperioderna, inte lika tidsbeständiga. Som framgått ovan är länkar mellan de brottsaktiva individerna i de flesta fall inte tidsbeständiga. De unga som fortsätter med sin brottsliga aktivitet väljer ständigt nya medbrottslingar. Också nätverken är under ständig förändring, de mindre uppstår och försvinner på kort tid och det stora ändrar medlemssammansättning och konstellationer medlemmarna emellan.

Den allmänna bilden av de brottsliga nätverken i Stockholm är att det liksom i Borlänge finns ett stort centralt nätverk. Detta nätverk, som med stor sannolikhet i verkligheten är betydligt större än vad som framgår av våra register, länkar samman stora andelar av de mest brottsaktiva ungdomarna i kommunen. Den generella slutsatsen är att de mest brottsaktiva ungdomarna i Stockholm inte är uppdelade i ett antal splittrade och med varandra konkurrerande grupper, även om det i det centrala nätverket finns ett antal klusterbildningar.⁸

Warr (1996), som liksom andra forskare noterar den låga tidsbeständigheten i de brottsliga ungdomsgrupperna, ifrågasätter om man i detta sammanhang överhuvudtaget kan tala om *grupper* i detta begrepps socialpsykologiska mening. Den låga tidsbeständigheten och den stora förändringshastigheten i medlemmarnas positioner innebär också enligt Warr att det är svårt att vänta sig att dessa grupper utvecklar egna normer och egen gruppidentitet.

Slutsatsen bör alltså vara att de band som förbinder ungdomarna i de undersökta brottsliga nätverken är tämligen svaga. Av detta skall man emellertid inte dra slutsatsen att nätverken har liten påverkan på förekomsten och karaktären av ungdoms-

⁸ Enligt Pettersson (1998) förekommer inte heller i Stockholm några tidsbeständiga våldsamma konflikter mellan olika nätverk.

brottligheten. Konceptet av starka respektive svaga band introducerades av Granovetter (1974) i hans studie om hur välutbildade män i en förort till Boston skaffade nytt arbete. Anskaffandet av arbete skedde i stor utsträckning genom informella personliga kontakter med personer till vilka individen hade svaga band. Att informationen om eventuella möjligheter till nytt arbete sällan kom från individer till vilka personen i fråga hade starka band (medlemmar av familjen och nära vänner) berodde på att denna grupp var tämligen begränsad till sitt antal, tämligen sluten och hade täta kontakter med varandra. Sannolikheten för nya impulser från denna krets var därför mindre. Nätverket bestående av svaga band var däremot betydligt större och mera öppet och detta ökade sannolikheten för ny information.

Möjligen fungerar de svaga banden i det stora centrala nätverket av brottsliga relationer på liknande sätt. Nätverket omfattar ett stort antal aktörer, många med omfattande och varierande erfarenhet av brottslighet, och många nya rekryteras dit varje år. Nätverket har en stor tidsbeständighet trots att dess sammansättning ständigt förändras.⁹ Likväl kan denna sociala struktur ha stor betydelse för de brottsaktiva ungdomarna genom att förse dem med ny relevant information och behövliga kontakter.

⁹ Motsvarande nätverk i Borlänge, som studerades under en 10-årsperiod, visade under den tiden inga tecken på att det skulle sluta fungera som en brottsalstrande miljö.

3 Nätverk hos ungdomar intagna på särskilda ungdomshem

Som nämnts ovan omfattar undersökningen ungdomar som var intagna på sex institutioner. De problem som föranledde intagning på dessa institutioner var i första hand grov (ofta våldsam) och/eller omfattande kriminalitet, men också ett antal andra mer självdestruktiva beteenden som tex missbruk av alkohol och/eller narkotika samt prostitution. Vad som generellt kan sägas om de ungdomar, som togs in på dessa hem, är att deras problem i de allra flesta fall var mycket allvarliga (Sarnecki 1996).

Lagstiftningens stadgande om åtgärder mot unga lagöverträdare påverkar i viss mån sammansättningen av den grupp ungdomar som var intagna på särskilda ungdomshem och som ingår i undersökningen. När det gäller ungdomar under 15 år som inte är straffbara, är placering på särskilda ungdomshem den mest ingripande åtgärd samhället kan vidta mot den unge med anledning av mycket grov och omfattande brottslighet. Vi kan alltså räkna med att en ansevärd andel av de mest brottsbelastade ungdomarna i denna åldersgrupp finns i vårt undersökningsmaterial.

Detsamma, dock med en viss begränsning, gäller ungdomar i åldersgruppen 15–17 år. Ungdomar i denna åldersgrupp kan lagföras för sina brott och de kan även dömas till fängelse. För att en person i den åldern ska dömas till fängelse måste det dock föreligga synnerliga skäl. Endast ett fåtal ungdomar i denna åldersgrupp i Stockholm blev under den aktuella tiden dömda till fängelse. De övriga av de mest belastade i denna grupp bör ha haft hög sannolikhet att hamna på särskilda ungdomshem.

När det gäller personer som fyllt 18 men inte 20 år, finns det också lagliga begränsningar för användning av fängelsestraff. Dessa restriktioner är dock mildare (lagen talar om särskilda skäl). Användning av fängelse är här mer omfattande och vi måste därför räkna med att majoriteten av de mest brottsbelastade individerna i denna åldersgrupp inte återfinns bland dem som tagits in på särskilda ungdomshem, förutsatt att de inte varit intagna innan de fyllt 18 år. Däremot kan vi räkna med att majoriteten av ungdomarna i den här åldersgruppen, som har andra typer av sociala störningar relaterade till kriminalitet, tex narkotikamissbrukare, förekommer i undersökningsmaterialet.

Under åren 1991–1995 pågick i Stockholm en omfattande undersökning av ungdomar som tagits in på särskilda ungdomshem (Sarnecki 1996).¹⁰ Ungdomarna studerades med hjälp av uppgifter som samlades in dels vid tiden för ansökan om pla-

¹⁰ För närmare pågående en annan undersökning där dessa ungdomar följs upp när de har blivit unga vuxna (Bergström 1999).

tering på särskilda ungdomshem, dels under tiden på institutionen samt en tid efter utskrivning. Undersökningsmaterialet bestod både av data som kom från olika myndigheter och av vad som framkom i intervjuer med ungdomarna själva. Det totala antalet ungdomar som ingick i undersökningen var 814 stycken.

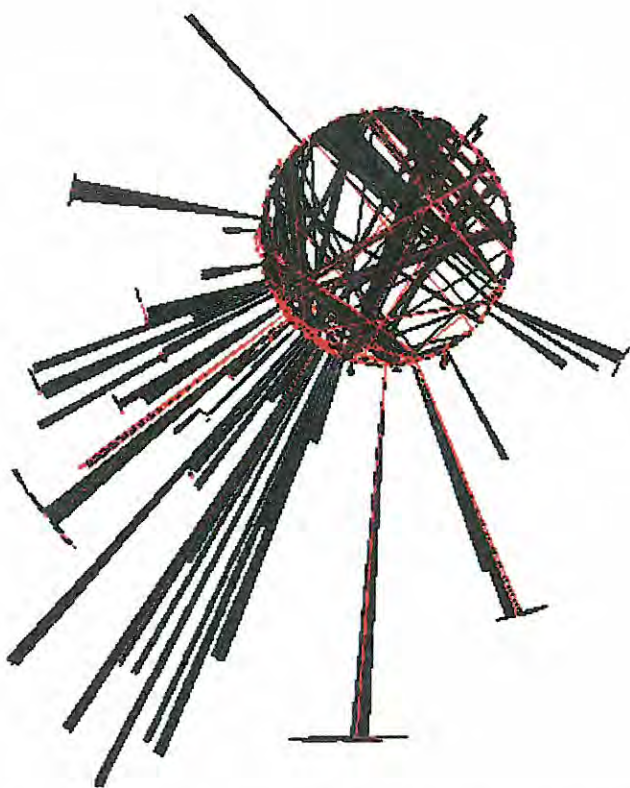
Av de 814 individer som var intagna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1991–1995 och som ingick i ovan nämnda undersökning, har 540 (66 procent) identifierats i nätverksmaterialet. Att de inte var fler beror främst på att ungdomarna som var placerade på särskilda ungdomshem kom från hela länet (i vissa fall to m från andra län), medan nätverksmaterialet endast omfattar individer misstänkta för brott i Stockholms stad. Som nämnts ovan var dessutom vissa av de undersökta ungdomarnas beteenden av självdestruktiv karaktär och behövde alltså inte vara brott. Ytterligare en anledning är att polisens uppgifter som utgör underlag för nätverksstudien på flera punkter kan skilja sig från de uppgifter som socialtjänsten förfogar över och som utgör underlag för beslut om intagning på särskilda ungdomshem. Enligt sekretesslagen har polisen inte tillgång till uppgifter från socialtjänsten.

Ungdomar från särskilda ungdomshem i nätverken

I vårt material finns det således 540 ungdomar som under åren 1991–1995 var intagna på särskilda ungdomshem, som också har kunnat återfinnas i nätverksmaterialet. En analys av personliga nätverk hos dessa ungdomar (d v s nätverk bestående av dem och deras kända medbrottslingar) har genomförts. Personliga nätverk till ungdomar intagna på särskilda ungdomshem bildar sammanlagt:

- 1 stort nätverk bestående av 1 181 individer
- 79 mindre nätverk bestående av mellan 3 och 20 individer
- 68 par
- 126 singlar.

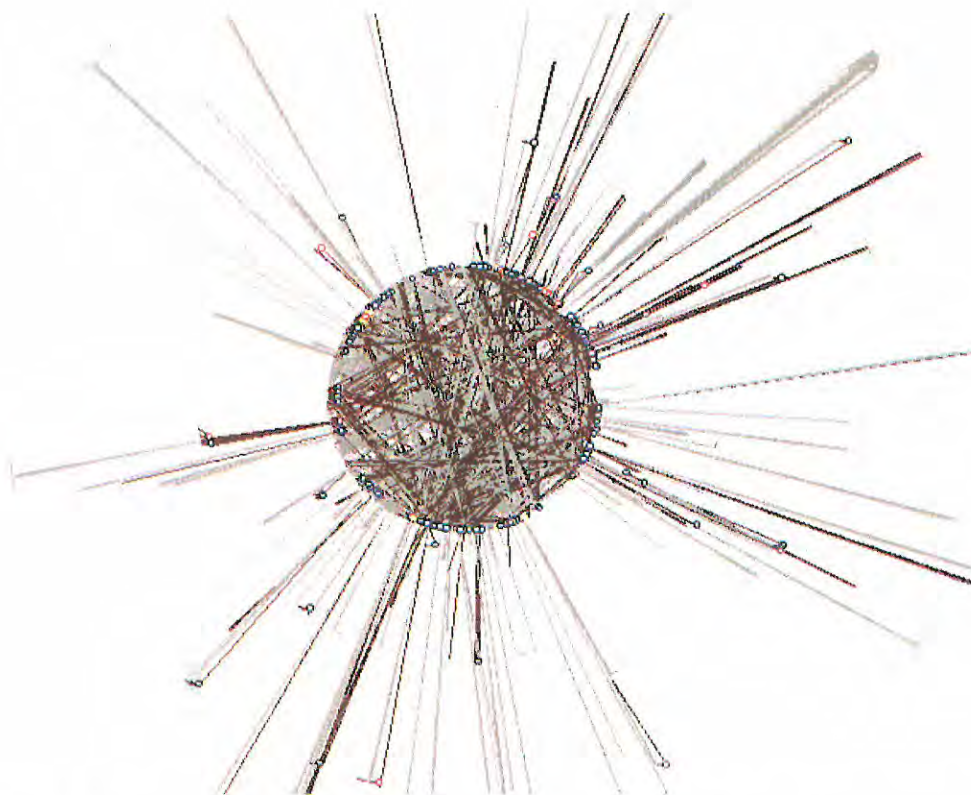
Nätverksanalysen ger vid handen att ungdomarna, som till följd av sin brottsbelastning placerades på särskilda ungdomshem, ofta var sammanlänkade genom gemensam brottslighet (både direkt och indirekt) med andra belastade ungdomar, av vilka många också var intagna på särskilda ungdomshem. Detta förhållande kan illustreras med det största nätverket (graf 1) som bildas i vårt material av personliga nätverk hos ungdomar som var intagna på särskilda ungdomshem.

Graf 1: Ungdomar intagna på särskilda ungdomshem i Stockholms län 1991–1995 samt deras misstänkta medbrottslingar under samma tidsperiod. De intagna ungdomarna och länkar mellan dessa är markerade med rött.

Detta nätverk består av 1 181 individer. 238 (20 procent) var intagna på särskilda ungdomshem. Totalt finns det 2 769 länkar i nätverket. 181 (15 procent) av länkarna binder samman två individer som varit intagna på särskilda ungdomshem. 1 386 av länkarna binder samman individer som varit intagna på särskilda ungdomshem med deras kända medbrottslingar, vilka inte varit intagna på dessa hem. De återstående 1 202 länkarna, som gör att nätverket i graf 1 ser så tätt och väl sammanhållet ut, binder samman individer i nätverket, vilka inte varit intagna på särskilda ungdomshem (men som är länkade till någon av de intagna). Totalt får vi alltså ett tätt och sammanhållet nätverk med en tydlig kärna – ett kluster. Klustret består av ungefär hälften av alla individer och tre fjärdedelar av alla länkar.

Det nätverk som bildas genom personliga nätverk hos ungdomar intagna på särskilda ungdomshem och deras misstänkta medbrottslingar, utgör en vital del av undersökningens centrala nätverk med totalt 4 130 individer, vilket avbildas i graf 2.

Graf 2: Det centrala nätverket. Markerade individer är de som varit placerade på särskilda ungdomshem samt länkar mellan dessa och deras misstänkta medbrottslingar. Individer ur brottsprofilgruppen är markerade med grönt, individer ur missbruksprofilgruppen med rött, individer ur psykiska problemprofilgruppen med lila, individer ur sexuella problemprofilgruppen med gult, individer ur profilgrupp 0 med blått. Länkar mellan de intagna ungdomarna, liksom mellan dessa och övriga medlemmar i det centrala nätverket är markerade med brunt. De övriga länkarna är markerade med grått.

Det är alltså 540 individer (2 procent av samtliga i nätverksundersökningen) som ingår i nätverksmaterialet och som var intagna på särskilda ungdomshem. 238 (44 procent) av dessa ingår i det stora centrala nätverket. Personer som var intagna på särskilda ungdomshem är således kraftigt överrepresenterade bland medlemmarna i det centrala nätverket. De har dessutom, vilket framgår av graf 2, betydligt mer centrala positioner i det här nätverket jämfört med genomsnittet.

Det genomsnittliga antalet medbrottslingar per individ i det stora centrala nätverket är 5,7. För individer intagna på särskilda ungdomshem är detta antal 13,2 medbrottslingar per aktör. De individer som var intagna på särskilda ungdomshem utgör

endast 6 procent av samtliga medlemmar av det centrala nätverket. De är emellertid direkt länkade till drygt en fjärdedel av de övriga medlemmarna i det här nätverket.

Medbrottslingar till individer med olika problemprofiler

I det här avsnittet går jag igenom förhållandet mellan typen av asocialitet hos enskilda individer som tagits in på särskilda ungdomshem och de nätverk dessa individer är länkade till. Frågan är om ungdomar med vissa typer av problem ingår i brottsliga nätverk där den typen av problem dominerar (jämför Warr 1996, s 33). Uppfattningar om hur specialiserade brottsaktiva ungdomsgrupper är varierar mellan olika forskare. Klein (1995), som har studerat "street gangs" i USA, kallar dessa gruppers brottslighet för "cafeteria style delinquency" (litet av det ena, litet av det andra, en bit av det tredje, osv), medan tex Sánchez-Jankowski (1991) skriver om mera specialiserade "gangs".

I den tidigare nämnda undersökningen av personer intagna på särskilda ungdomshem gjordes en analys av ungdomarnas problemprofiler (Sarnecki 1996). Uppgifterna som låg till grund för analysen kom från ansökningar om intagning på särskilda ungdomshem, och gjordes av den lokala sociala myndigheten i den unges kommun, från utredningar av de ungas problem som genomfördes i samband med intagningen på institutionen samt från intervjuer med den unge själv. Den stora mängd data som togs fram med hjälp av dessa metoder bearbetades med faktoranalys.

Analysen resulterade i fem faktorer med hjälp av vilka de undersökta individerna klassificerades i fem problemprofiler.

- Brottprofilen
- Missbruksprofilen
- Psykiska problemprofilen
- Sexuella problemprofilen
- 0-profilen (ungdomar utan en enkelt identifierbar problembild).

I vissa fall kunde en och samma individ klassificeras tillhörande flera profilgrupper samtidigt.

Brottprofilgruppen bestod av individer vilkas huvudproblem var en omfattande och grov kriminalitet. I profilen ingick både ungdomar som begick väldigt många brott och sådana vilkas brottslighet inte var lika omfattande, men mycket grov. Andelen individer som hade begått olika typer av våldsbrott var hög. Någon vidare uppdelning i ett antal undergrupper utifrån brottstyper visade sig inte meningsfull. I gruppen fanns inte några individer som ägnade sig åt endast en eller några få typer av brott.

Missbruksprofilgruppen bestod av individer vilkas huvudproblem var missbruk. Inte heller här var det meningsfullt att göra vidare indelningar, tex alkoholmissbrukare och narkotikamissbrukare. Det vanliga var att ungdomarna i denna profilgrupp ägnade sig åt blandmissbruk.

Ungdomar som ingick i psykiska problemprofilgruppen hade allehanda psykiska problem (karaktärsstörningar, hjärnskador, borderline-syndrom etc) som sitt huvudsakliga problem. Missbruk och brottslighet fanns också, men ansågs vara av sekundär betydelse.

Till gruppen sexuella problemprofilen räknades ungdomar som antingen omhändertagits p g a prostitution och/eller hade utsatts för andra typer av sexuellt utnyttjande.

Till profilgruppen 0, slutligen, hörde de ungdomar som inte kunde klassificeras i någon av de ovan nämnda profilgrupperna, deras problembild var mer splittrad och diffus.

I det här avsnittet studeras närmare de uppgifter som finns i nätverksmaterialet om individer som tillhörde dessa profilgrupper samt deras kända medbrottslingar.

Andelen individer som tillhörde de olika profilgrupperna, vilka misstänktes för brott i Stockholm 1991–1995 och som således återfinns i nätverksundersökningens material, varierade mellan 69 i brottsprofilgruppen och 47 i sexuella problemprofilgruppen. Individer som inte återfinns misstänktes alltså inte för brott i Stockholm under 1991–1995.

Tabell 1: Antal, genomsnittsålder vid första registrering, andel flickor, samt medelantal medbrottslingar och brottsdeltaganden hos ungdomar, som i undersökningen av särskilda ungdomshem klassificerades i olika problemprofilgrupper och som misstänktes för brott i Stockholm 1991–1995, deras misstänkta medbrottslingar samt motsvarande uppgifter för alla ungdomar som misstänktes för brott i Stockholm under samma tidsperiod.

	Brottsprof.	Missbr.prof.	Psyk.prof.	Sex.prof.	0 prof.	Samtliga misstänkta
<u>Aktörer</u>						
Antal aktörer	198	120	72	37	169	19 617
Medelålder	16,7	17,3	17,0	16,6	15,8	16,7
% kvinnor	12,1	35,8	34,7	75,7	25,4	27
Medelantal brottsdeltaganden	5,6	4,4	5,1	2,7	5,2	1,5
Medelantal medbrottslingar	4,6	3,1	3,2	1,7	4,6	2,3
<u>Medbrottslingar</u>						
Antal medbrottslingar	672	337	219	64	618	13 262
Medelålder	19,3	21,3	21,2	20,7	19,8	18,0
% kvinnor	9,1	10,2	10,0	28,6	10,6	23
Medelantal brottsdeltaganden	2,9	1,5	4,1	2,7	2,8	2,0
Medelantantal medbrottslingar	3,6	3,2	3,3	2,4	3,4	3,9

Av tabellen framgår att genomsnittsåldern hos medlemmarna i de olika profilgrupperna inte skiljer sig markant från genomsnittsåldern hos hela huvudpopulationen. Medlemmarna i missbruksprofilgruppen och psykiska problemprofilgruppen är lite äldre än de övriga, medan medlemmarna i profilgruppen 0 är lite yngre.

När det gäller andelen kvinnor/flickor utmärker sig brottsprofilgruppen med en låg andel kvinnliga medlemmar, medan sexuella problemprofilgruppen har en hög andel kvinnliga medlemmar.

Ungdomarna som ingår i de olika profilgrupperna var i genomsnitt mer brottsbelastade än genomsnittet för de ungdomar som misstänktes för brott under 1991–1995. Detta gäller även de individer vilkas problem i huvudsak bedömdes vara andra än brottslighet, såsom individer i profilgrupperna med psykiska och sexuella problem. De som ingick i sexuella problemprofilgruppen var i genomsnitt betydligt mindre brottsligt belastade än de övriga. (För att så var fallet talar också förhållandet att en mindre andel av dem överhuvudtaget återfanns i polisens register över personer misstänkta för brott.)

Ungdomarna i de olika profilgrupperna hade flera kända medbrottslingar och intog på så sätt mer centrala positioner i sina nätverk än genomsnittet för samtliga undersökta. Undantag i detta avseende utgjordes av individer i sexuella problemprofilgruppen, vilka i genomsnitt hade färre kända medbrottslingar än det totala genomsnittet. Förklaringen är troligen att de flesta i denna profilgrupp var flickor. Flickorna hade överhuvudtaget färre centrala positioner i de undersökta nätverken. Flest kända medbrottslingar (4,6 per individ) hade föga förvånande de som ingick i brottsprofilgruppen och profilgruppen 0, d v s de två profilgrupperna som uppvisade den högsta brottsbelastningen.

Medbrottslingar till ungdomar ur de olika profilgrupperna var i genomsnitt äldre än huvudaktörerna. Denna åldersdifferens är naturlig eftersom medbrottslingsgruppen i motsats till huvudundersökningsgruppen inte är definierad utifrån ålder. Åldersdifferenserna mellan individerna i de olika profilgrupperna och deras kända medbrottslingar ligger kring drygt 4 år. Undantag utgör individer i brottsprofilgruppen som hade medbrottslingar vilka i genomsnitt var 2,6 år äldre. Åldersdifferensen mellan ungdomarna i profilgrupperna och deras medbrottslingar är dock påtagligt större än den genomsnittliga åldersdifferensen mellan medlemmarna i undersökningens huvudpopulation och deras medbrottslingar. Den generella trenden i materialet är att de mer brottsbelastade ungdomarna oftare än andra hade äldre medbrottslingar.

Andelen kvinnor bland medbrottslingarna för samtliga brottsprofilgrupper är lägre än andelen kvinnor i respektive profilgrupp.

När det gäller känd brottsbelastning hos medbrottslingarna, så är den lägre än hos de intagna ungdomarna. En intressant observation är den tämligen lindriga belastningen hos medbrottslingarna till ungdomar med missbruksproblemprofilen. Dessa interagerar uppenbarligen mycket med de ungdomar i materialet, som har förhållan-

devis få brottsmisstankar. En del av dessa interaktioner handlar om försäljning av narkotika. Den höga belastningen hos medbrottslingar till ungdomar ur psykiska problemprofilgruppen är också anmärkningsvärd. Dessa ungdomar tenderar uppenbarligen i större utsträckning än de övriga att söka sina medbrottslingar bland mer brottsbelastade personer.

Typer av brott hos medlemmar i profilgrupperna och deras medbrottslingar

I tabell 2 nedan redovisas brottsdeltaganden uppdelade efter brottstyp som individerna i de olika profilgrupperna och deras medbrottslingar misstänktes för. I tabellen redovisas också brottsfördelningen hos samtliga undersökta. Det mest slående intrycket av jämförelsen mellan profilgrupperna är att differenserna i brottsfördelning är förhållandevis små. Även om ungdomarna av de ansvariga myndigheterna ansågs ha olikartade grundproblem ser deras brottslighet, som registrerats av Stockholmspolisen, i stort tämligen likartad ut. Således dominerar brottsbilden i samtliga grupper av allehanda tillgreppsbrott, medan tex narkotikabrott är relativt sällsynta. Detta gäller även i missbruksprofilgruppen.

Det intressanta för den här undersökningen är likheter respektive olikheter i karaktären av brottsbelastningen hos aktörerna ur de olika profilgrupperna och deras medbrottslingar. En del av likheterna i själva brottsmönstret mellan ungdomarna ur profilgrupperna och deras medbrottslingar kan emellertid tillskrivas förhållandet att de begick en del av brotten tillsammans. Det rör sig dock om en tämligen liten andel av alla brottsdeltaganden (knappt 15 procent).

Tabell 2: Brottbelastning (brottsdeltaganden) 1991–1995 efter brottstyper hos ungdomar i de olika profilgrupperna och deras medbrottslingar samt hos hela undersökningspopulationen. Procent.

Brottstyp	Brodds- profil	Missbr.- profil	Psykspr.- profil	Sex.pr profil	Profil 0	Samtliga misstänkta
<u>Aktörer</u>						
Brott mot liv och hälsa	17,9	11,3	14,8	13,9	14,4	13,7
Sexuella brott	0,3	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3
Andra brott mot person	8,0	5,1	6,8	7,9	7,5	6,7
Stöld i butik eller varuhus	8,0	13,4	9,9	15,8	8,5	23,4
Rån	6,8	12,0	5,7	5,9	6,9	2,9
Övriga tillgreppsbrott	28,9	21,3	25,8	21,8	31,1	18,2
Skadegörelsebrott	4,9	5,8	7,6	3,0	4,2	9,9
Övriga brott mot egendom	3,8	7,6	9,9	6,9	5,0	8,3
Upplopp och ohörsamhet mot ordningsman, våld mot tjänsteman	8,0	4,4	6,0	5,9	7,6	7,0
Narkotikabrott	6,0	12,2	5,7	8,9	5,9	3,4
Övriga brott	7,4	11,3	7,8	10,0	8,5	7,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N - antal brottsdeltaganden	1 117	523	356	101	880	33 896
<u>Medbrottslingar</u>						
Brott mot liv och hälsa	13,6	10,2	11,8	17,4	13,7	15,3
Sexuella brott	0,4	0,2	0,0	0,0	0,5	0,3
Andra brott mot person	7,0	7,3	5,5	6,9	7,6	7,8
Stöld i butik eller varuhus	6,3	8,0	6,8	9,9	6,3	16,2
Rån	8,5	8,4	8,9	18,6	8,3	3,4
Övriga tillgreppsbrott	33,4	30,9	32,6	29,1	34,9	23,4
Skadegörelsebrott	5,9	8,1	6,1	2,3	5,4	9,6
Övriga brott mot egendom	3,7	2,8	6,4	3,4	4,9	6,7
Upplopp och ohörsamhet mot ordningsman, våld mot tjänsteman	7,9	5,8	6,2	3,5	7,1	6,0
Narkotikabrott	7,6	11,7	8,7	2,3	7,0	4,1
Övriga brott	5,7	6,7	7,0	6,6	4,3	7,2
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N - antal brottsdeltaganden	1 969	512	888	172	1 736	26 496

I diagrammen 1, 2 och 3 nedan redovisas genomsnittlig belastning i form av misstänkta brottsdeltaganden i brott mot person,¹¹ egendomsbrott¹² samt narkotikabrott¹³ hos individer i de fem profilgrupperna och deras medbrottslingar.

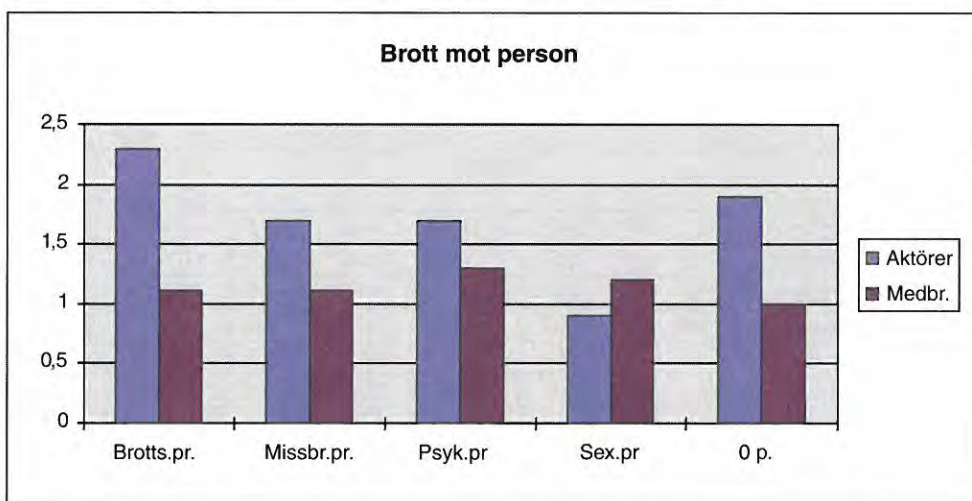

Diagram 1: Genomsnittlig belastning med brott mot person (antal misstänkta brottsdeltaganden) per individ 1991–1995 i olika profilgrupper samt hos deras medbrottslingar.

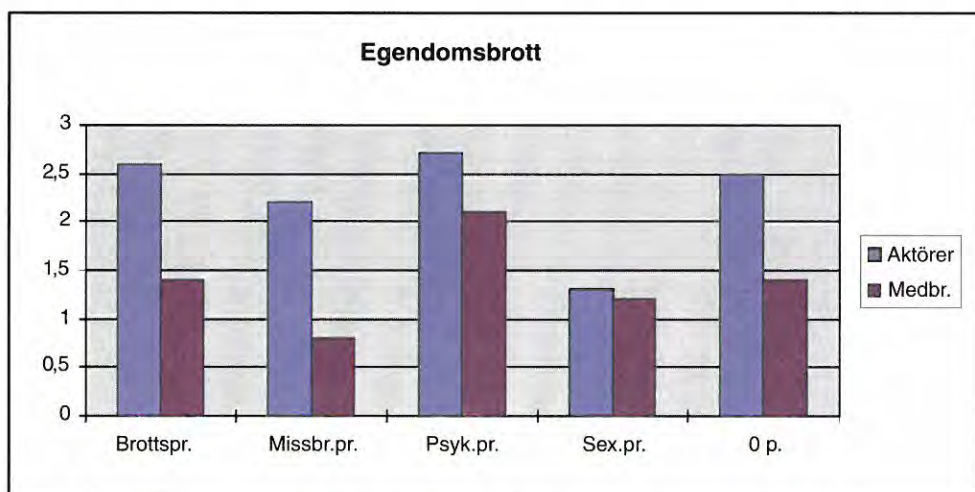

Diagram 2: Genomsnittlig egendomsbrottsbelastning (antal misstänkta brottsdeltaganden) per individ 1991–1995 i olika profilgrupper samt hos deras medbrottslingar.

¹¹ Brott mot liv och hälsa, sexualbrott, rån och våld mot tjänsteman samt andra brott mot person såsom olaga tvång, olaga hot och liknande.

¹² Stölder inklusive inbrott och snatteri, skadegörelse, bedrägerier, m.m.

¹³ Främst innehav och överlåtelse av narkotika.

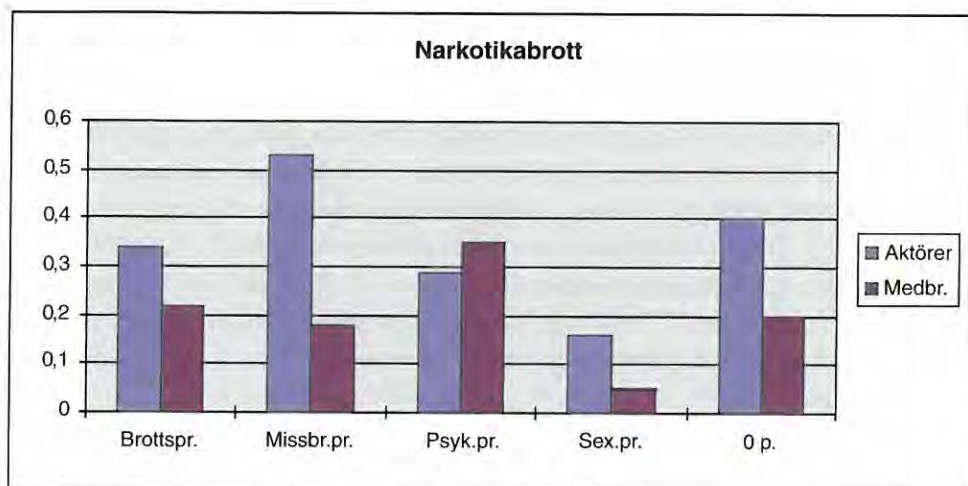

Diagram 3: Genomsnittlig narkotikabrottsbelastning (antal brottsdeltaganden) per individ 1991–1995 i olika profilgrupper samt hos deras medbrottslingar.

Den generella bilden är tämligen entydig. När det gäller samtliga tre brottskategorier var medlemmarna i de olika profilgrupperna genomgående mer brottsbelastade än deras kända medbrottslingar. Följande två undantag kan dock observeras. Medbrottslingar till individerna i sexuella problemprofilgruppen var mer belastade med brott mot person än medlemmarna i denna profilgrupp. Belastning med brott mot person hos medlemmarna i sexuella problemprofilgruppen var dock tämligen låg jämfört med de andra profilgrupperna. Det andra undantaget avser medbrottslingar till medlemmar i psykiska problemprofilgruppen som var något mer belastade med narkotikabrott än medlemmarna i denna profilgrupp.

Vad vi i övrigt kan utläsa av diagrammen är att trots att medlemmarna i brottsprofilgruppen var påtagligt mer belastade med brott mot person än medlemmarna i de övriga profilgrupperna, så var deras kända medbrottslingar ingalunda mer belastade med dessa brott jämfört med medbrottslingar till de övriga profilgruppernas medlemmar. Tvärtom tycks medbrottslingar till medlemmarna i brottsprofilgruppen ha något lägre belastning av brott mot person, än medbrottslingar till både psykiska och sexuella problemprofilgruppernas medlemmar.

När det gäller egendomsbrott tycks medlemmarna i psykiska problemprofilgruppen vara något mer belastade än medlemmarna i brottsprofilgruppen. Dessutom var deras medbrottslingar betydligt mer belastade med dessa brott än medbrottslingarna till brottsprofilgruppen.

Inte heller var medbrottslingarna till missbruksprofilgruppen på något exceptionellt sätt belastade med narkotikabrott.

Återigen tycks medbrottslingarna till psykiska problemprofilgruppen i genomsnitt oftare ha misstänkts för narkotikabrott än dess medlemmar.

Slutsatsen av det ovan anförda är att ungdomarna i de olika profilgrupperna, som själva var tämligen starkt brottsbelastade, ofta misstänktes för brott med andra ganska kraftigt brottsbelastade individer, även om dessa medbrottslingar i regel tycks ha varit mindre brottsbelastade än profilgruppsmedlemmarna.¹⁴ De olika profilgruppernas brottsbelastning skiljer sig inte på något avgörande sätt från varandra, även om vissa brott relaterade till de olika profilerna är något vanligare hos respektive profilgruppsmedlemmar än hos de övriga. Dessa profiltypiska brott kan dock inte observeras förekomma i någon större utsträckning hos medbrottslingarna till ungdomar ur respektive profilgrupp. Fallet tycks alltså vara följande: Medbrottslingarna till de olika profilgruppernas medlemmar liknar i sitt brottsmönster inte mer den profilgrupp, tillsammans med vilkens medlemmar de misstänktes för brott, än andra mer brottsbelastade individer.

Genom att studera brottsbelastning hos aktörer ur de olika profilgrupperna och deras medbrottslingar skulle man kunna dra slutsatsen att det i vårt material inte finns några bestämda kretsar av ungdomar som är specialiserade på vissa typer av brott. Denna slutsats bör dock granskas vidare.

Brottsbelastning hos nätverk kring individer med brotts- och narkotikaprofiler

I detta avsnitt studeras brottslighet hos ungdomar ur brottsprofilgruppen och missbruksprofilgruppen samt individer som är länkade till dessa. Att dessa två profilgrupper granskas närmare beror främst på att de är störst och att deras huvudsakliga problem är relaterade till brottslighet.

Shannon (1998) har inom ramen för detta projekt studerat dessa två grupper. Bland annat har han diskuterat om det verkligen rör sig om två distinkta profilgrupper eller om det snarare är fråga om två olika stadier i brottskarriär. Trots att gruppernas medlemmar visar en del likheter i brottsbelastning vid yngre ålder finner Shannon, vid jämförelse mellan de individer ur brotts- och missbruksprofilgrupperna som var 19 år och äldre, skillnader i brottslighetens struktur, vilka enligt honom är tillräckliga för att man ska tala om två olika karriärer. Till exempel tycks våldsbrottsligheten vara mycket mera omfattande hos individer ur brottsprofilgruppen än hos individerna ur missbruksprofilgruppen. Ungdomarna ur brottsprofilgruppen misstänks däremot tämligen sällan för narkotikabrott. Hos ungdomar ur missbruksprofilgruppen är brottsligheten mer inriktad på narkotika- och tillgreppsbrott.

Till skillnad mot redovisningen i avsnittet ovan studeras i detta avsnitt inte brotts-

¹⁴ Denna differens i belastning kan inte förklaras av att det bland medbrottslingar finns ett antal individer som är äldre än 21 år och om vilkas brottslighet fullständiga uppgifter saknas i denna undersökning. En beräkning där endast individer som var under 21 år inkluderas visar att skillnaden i belastning mellan ungdomar intagna på särskilda ungdomshem och deras medbrottslingar består. Däremot kan man tänka sig att de äldre medbrottslingarna i själva verket generellt sett var mera belastade än de i genomsnitt yngre ungdomarna i de olika profilgrupperna. Detta förhållande skulle minska skillnaden mellan grupperna något (p.g.a. att dessa äldre medbrottslingar var tämligen få). Slutsatsen är alltså att medbrottslingarna i genomsnitt var mindre belastade än ungdomarna intagna på särskilda ungdomshem även om hänsyn tas till deras i genomsnitt högre ålder och datamaterialets beskaffenhet.

deltaganden hos de undersökta individerna utan istället de länkar som binder dem till deras kända medbrottslingar. De länkar som studeras avser inte endast de undersökta personliga nätverk (alltså dem och deras kända medbrottslingar) utan omfattar, i åtta steg, också indirekta länkar.

Som nämnts tidigare var en viktig karakteristik av de individer som tillhörde brottsprofilgruppen att de i större utsträckning än övriga undersökta misstänktes för våldsbrott. Två förhållandevis vanliga brott som de misstänktes för var enligt den brottskodning som tillämpas av svensk polis "misshandel (ej grov), utomhus av en vuxen man" samt "övriga rån, utan skjutvapen, utomhus". Den sistnämnda kategorin avser vad vi vanligen kallar personrån.¹⁵ Det är länkar innehållande dessa två brottskategorier mellan ungdomar i brottsprofilgruppen och medlemmar i deras nätverk som här kommer att analyseras.

Av alla länkar som finns i denna undersökning innehåller 4,9 procent den typen av misshandel och 3,6 den sortens rån,¹⁶ dvs totalt 8,2 procent¹⁷ av samtliga länkar. Av diagram 4 nedan framgår hur stor andel av alla länkar som innehåller dessa två brottstyper, uppdelat efter nätverksavstånd från de 198 individer som tillhörde brottsprofilgruppen. Med steg 1 menas alltså länkar mellan ungdomar i brottsprofil-

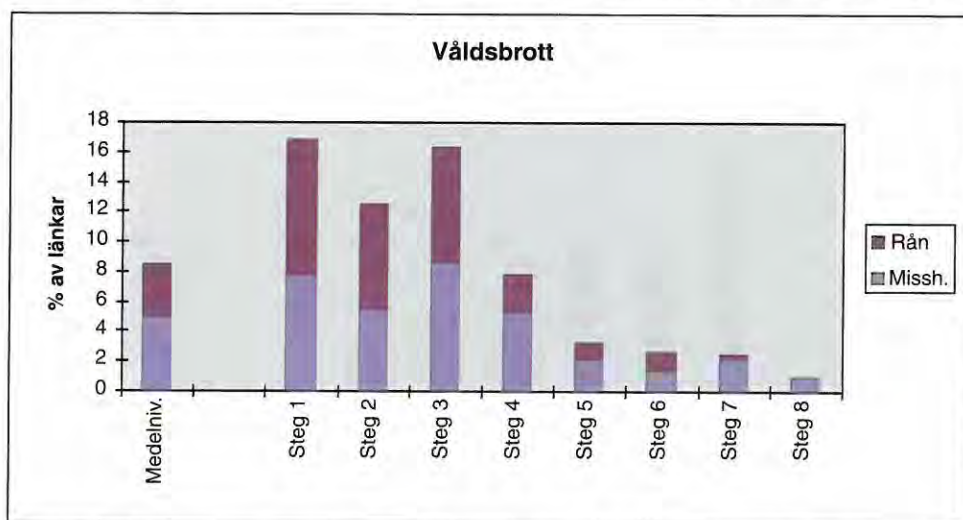

Diagram 4: Andelen länkar mellan personer under 21 år misstänka för brott i Stockholm 1991–1995, som innehåller "misshandel (ej grov), utomhus av en vuxen man" samt "övriga rån, utomhus, utan skjutvapen". Länkarna är uppdelade efter nätverksavstånd från medlemmar i brottsprofilgruppen.

¹⁵ I de flesta fall är offren för dessa rån jämgamla med gärningsmannen. Vi har således här att göra med de för närvarande så omdiskuterade "ungdomsrånen".

¹⁶ Som bekant kan länkarna omfatta flera brott och flera brottstyper om två individer misstänks för att ha begått flera brott tillsammans.

¹⁷ I några fall innehöll en och samma länk båda studerade brottstyperna.

gruppen och deras medbrottslingar, med steg 2 länkar mellan dessa medbrottslingar och deras medbrottslingar etc, ända till steg 8.¹⁸

Av diagrammet framgår att både andelen rån och misshandel av de studerade typerna varierar tämligen obetydligt i länkarna i de första tre nätverksstegen, från medlemmarna i brottsprofilgruppen räknat. Andelen sådana brott i länkarna som finns i de tre första stegen är klart högre än genomsnittet för hela materialet. Andelen minskar sedan påtagligt i steg 4–8, räknat från medlemmar i brottsprofilgruppen. Efter steg 5 är andelarna väsentligt lägre än genomsnittet för hela materialet.

En motsvarande analys, med delvis liknande resultat, gjordes för de 120 individerna ur missbruksprofilgruppen. De brott som omfattades av analysen avsåg dels innehav och bruk av narkotika, dels all annan befattningsmed narkotika, utom framställning. Den senare kategorin avsåg i huvudsak det vi i dagligt tal brukar kalla langning av narkotika.

Dessa två brottskategorier är förhållandevis små i det totala materialet och omfattar innehav/bruk 1,8 procent av alla länkar och langning 0,6 procent av länkarna. Totalt gör det 2,1 procent av samtliga länkar i undersökningen.

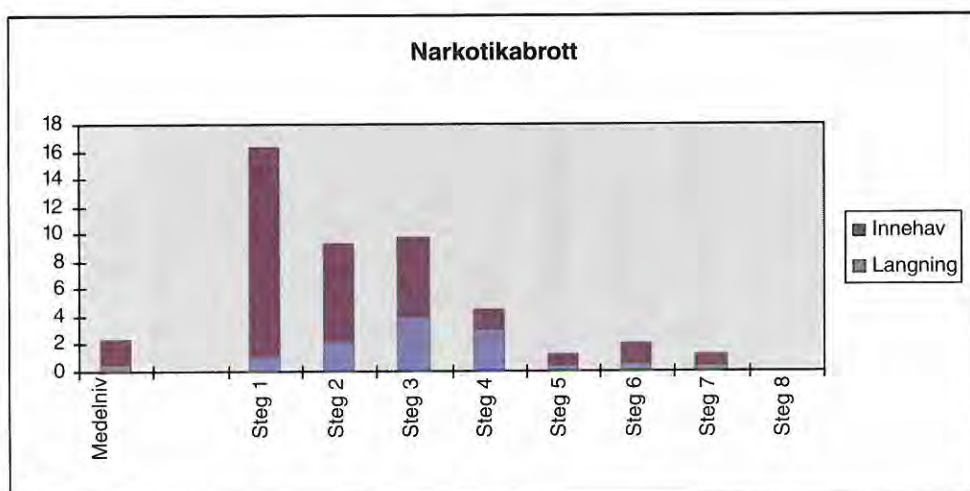

Diagram 5: Andelen länkar mellan personer under 21 år misstänkta för brott i Stockholm 1991–1995, som innehåller innehav och bruk av narkotika, överlåtelse av narkotika samt annan befattningsmed narkotika utom innehav, bruk och framställning. Länkarna är uppdelade efter nätverksavstånd från medlemmarna i missbruksprofilgruppen.

¹⁸ Det fanns totalt sett upp till tolv sådana steg i brottsprofilungdomarnas nätverk, men de sista fyra omfattade ett försumbart antal länkar (knappt 1 procent av samtliga) och uteslöts därför. Beräkning gjordes från var och en av individerna, oberoende av om de personer som länkas till denna individ själva tillhörde samma profilgrupp eller ej.

När det gäller langning tycks andelen länkar mellan ungdomarna i missbruksprofilgruppen och deras medbrottslingar, som innehåller den sortens brott endast vara obetydligt högre än genomsnittet för hela undersökningsmaterialet. Det här är kanske inte så förvånande mot bakgrund av att dessa ungdomars problem i första hand var missbruk och inte langning. Andelen länkar som omfattar langning ökar sedan och är som högst i steg 3, d v s två nätverkssteg från ungdomarna i missbruksprofilgruppen.

Bilden är annorlunda när det gäller innehav av narkotika och därmed samtliga narkotikabrott som förekommer i länkarna. Andelen länkar som omfattar narkotikabrott är dramatiskt högre bland medlemmarna i missbruksprofilgruppen och deras medbrottslingar, än i de följande stegen. Fram till steg 4 är andelen narkotikabrott större i kretsen kring de 120 medlemmarna i missbruksprofilgruppen jämfört med genomsnittet för hela undersökningsmaterialet. På längre nätverksavstånd från medlemmarna i denna profilgrupp är samma andel lägre än genomsnittet.

Omfattningen av misstankar om narkotikabrott i nätverken kring missbruksprofilgruppen tycks alltså likna omfattningen av misstankar om våldsbrott i nätverken kring ungdomar ur brottsprofilgruppen. Liksom det tycks finnas en krets av individer som, utöver andra brott, länkas samman genom omfattande våldsbrottslighet, finns det en krets individer vilka länkas samman med brottslighet där narkotikabrotten utgör en ansenlig andel. Brott som länkar samman individer utanför dessa kretsar har påtagligt lägre andel våldsbrott respektive narkotikabrott, än de brott som länkar samman individerna inom kretsarna.

Det kanske viktigaste resultatet av denna analys är dock att dessa två kretsar av individer – de som länkats samman med förhållandevis höga andelar våldsbrott och de som har länkats samman med förhållandevis höga andelar narkotikabrott – i stor utsträckning utgör en och samma krets av sammanlänkade individer. Flera av dessa aktörer tillhör det centrala nätverket. Av det centrala nätverkets 4 130 medlemmar fanns 2 647 (64 procent) på tre nätverkssteg eller närmare medlemmarna i brotts- och/eller missbruksprofilgrupperna.

Om man med hjälp av nätverksanalys tar fram individer vilkas nätverksplacering är tre nätverkssteg eller närmare medlemmarna i någon av de två profilgrupperna, visar det sig att dessa två kretsar av individer överensstämmer till 67 procent.

Shannon (1998), som också har studerat känd brottsbelastning hos ungdomar, vilka ingick i samma nätverk som medlemmarna i brotts- och missbruksprofilgrupperna, finner inte heller något stöd för tesen att ungdomar som tillhörde dessa två grupper skulle tillhöra olika sorters nätverk eller brottsmiljöer. Han hävdar att om det nu går att urskilja två distinkta problemprofiler hos de undersökta individerna, samtidigt som dessa profiler utvecklas i likartade (eller som jag har visat här, i stort sett i samma) sociala miljöer (nätverk av brottsliga relationer), så bör skillnader i karaktären av de ungas avvikande beteende i första hand sökas i deras individuella egenskaper. Denna slutsats kan vara riktig under förutsättning att det inte förekommer skillnader

mellan dessa två grupper när det gäller de delar av deras nätverk som vi inte har kunnat studera med vår metodik. Man kan tex tänka sig att individerna ur de två olika profilgrupperna uppvisar skillnader i familjeförhållanden eller liknande.

En tämligen noggrann granskning av ungdomar som ingick i de undersökta profilgrupperna med avseende på föräldrarnas problem, ungdomarnas relationer till föräldrarna, ungdomarnas värderingar, deras beteende på institutionerna o s v (Sarnecki 1996), ger vid handen att det endast förelåg några få signifikanta skillnader mellan ungdomarna ur brotts- och missbruksprofilgrupperna. Följande, signifikanta, skillnader kan vara av intresse här:

- I missbruksprofilgruppen ingick större andel flickor än i brottsprofilgruppen (41 procent jämfört med 13 procent).
- Andelen ungdomar med alkoholiserade föräldrar var större i missbruksprofilgruppen än i brottsprofilgruppen (för fäder 36 procent jämfört med 26 procent, för mödrar 20 procent jämfört med 14 procent).
- Även andelen narkomaner var något högre bland föräldrarna till ungdomar ur missbruksprofilgruppen.

Om det överhuvudtaget förelåg några övriga skillnader i det studerade materialet var dessa små. Såväl ungdomarna från brottsprofilgruppen som ungdomarna från missbruksprofilgruppen, liksom för övrigt de ungdomar som ingick i de övriga profilgrupperna, kom ofta från mycket svåra omständigheter inte minst när det gäller familjeförhållanden.

Tesen om att individers inre egenskaper, som under förhållandevis likartad påverkan från den brottsliga omgivningen, leder till olika typer av avvikande karriärer motsägs alltså inte av jämförelsen mellan ungdomarna från de två profilgrupperna. Man kan tex tänka sig att flickor och personer med missbrukande föräldrar oftare blir missbrukare, medan pojkar från problemfamiljer, där missbruk inte är lika vanligt, oftare utvecklas till brottslingar med starka våldstendenser. Detta även om bägge grupperna ingår i kriminella nätverk där både modeller för och tillfällen till båda typerna av beteenden är lätt tillgängliga. Det utesluter inte möjligheten att själva tillhörigheten till den sortens kriminella nätverk ökar sannolikheten till att avvikande beteende uppkommer, blir omfattande och permanentas.

4 Effekter av intagning på särskilda ungdomshem

Brottsbelastning före och efter intagning på särskilda ungdomshem

I detta avsnitt studeras tänkbara effekter av intagning på särskilda ungdomshem utifrån ett nätverksperspektiv. För att belysa frågeställningen valdes de 111 individer som ingick i nätverksmaterialet och som under hösten 1991 (h91) och våren 1992 (v92) varit inskrivna på särskilda ungdomshem. Till denna grupp matchades sedan "tvillingar" ur nätverksundersökningens huvudpopulation, vilka misstänktes för brott under hösten 1991 och våren 1992, men som inte varit intagna på särskilda ungdomshem. Matchningen gjordes utifrån kön och ålder, och utifrån brottsbelastning ett halvt år före intagning samt belastning under det halvår de 111 togs in på särskilda ungdomshem. Nedan görs en jämförelse mellan de 111 ungdomar som varit intagna på särskilda ungdomshem och deras 111 "tvillingar", vilka inte togs in.

I diagram 6 nedan redovisas det totala antalet brottsmisstankar mot de undersökta matchade grupperna ett halvt år före intagning av den förstnämnda gruppen, under det halvår dessa individer togs in på särskilda ungdomshem samt sju halvårsperioder därefter. Som framgår av diagrammet steg antalet registrerade brottsmisstankar mot de ungdomar som var intagna på särskilda ungdomshem just under det halvår som intagningen skedde. Troligen var det just den kraftiga ökningen av brottsaktiviteten som bidrog till att beslut fattades om omhändertagande för samhällsvård och placering på institution. Att de 111 ungdomar som utgör kontrollgruppen i undersökningen uppvisar samma mönster under de första två perioderna är effekten av själva matchningen.¹⁹

¹⁹ Överensstämmelsen mellan undersöknings- och kontrollgruppen under de första två perioderna tyder på att matchningen har fungerat väl med avseende på brottsbelastning. Också med avseende på kön och ålder fungerade matchningen utan problem.

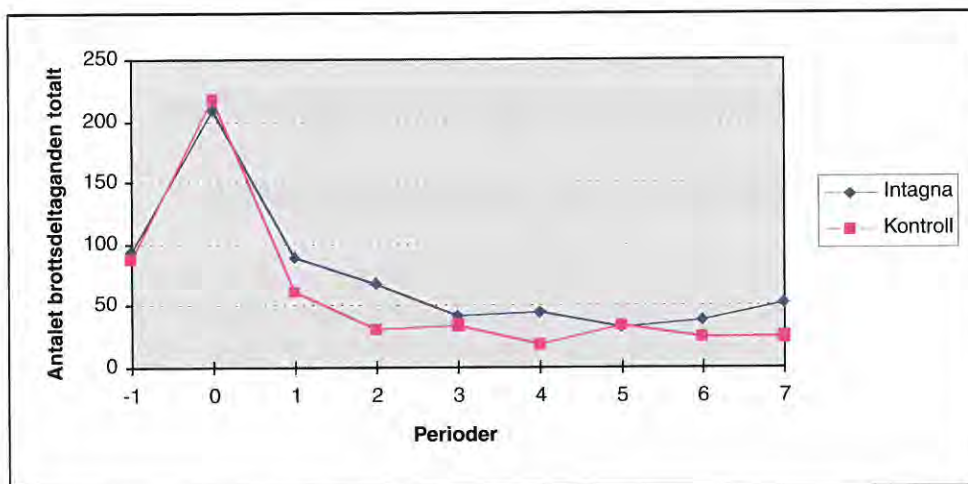

Diagram 6: Antalet misstänkta brottsdeltaganden hos 111 individer intagna på särskilda ungdomshem h91 och v92, en halvårsperiod före intagning, under intagningshalvåret samt tiden därefter, liksom hos den matchade kontrollgruppen till de 111, bestående av ungdomar som inte varit intagna på särskilda ungdomshem.

Studerar man den fortsatta utvecklingen av den registrerade brottsligheten hos de intagna ungdomarna, kan man observera en drastisk minskning av belastningen under de följande halvårsperioderna. Denna minskning kan dock knappast tillskrivas själva intagningen på särskilda ungdomshem eftersom belastningen hos kontrollgruppen, vilken inte varit föremål för den typen av åtgärd (men väl andra åtgärder från samhällets sida), minskar ännu mera. Överhuvudtaget är utvecklingen av registrerad brottslighet hos de ungdomar som inte varit intagna på särskilda ungdomshem genomgående något mera positiv än hos de intagna. De ungdomar som inte var intagna hade under de följande sju halvårsperioderna i genomsnitt 37 procent lägre registrerad brottslighet än de intagna. Resultatet kan knappast anses vara förvånande. Liknande studier visar att de som blivit föremål för samhällsåtgärder med anledning av brott oftare tenderar att återfalla i nya brott (se tex Börjesson 1968, Bondeson 1977, Sarnecki 1993). Att tolka den typen av resultat är kontroversiellt av två skäl. För det första uppfattas vård på institution som skadlig av många. För det andra är denna typ av matchning svår att utföra korrekt.

Brottsbelastning hos medbrottslingar till de intagna och till kontrollgruppen

Den nätverksanalytiska ansatsen kan ge oss ytterligare en dimension på de uppgifter som refererats ovan. Enligt denna utgångspunkt ingår alltså de intagna ungdomarna i ett nätverk där de påverkar och påverkas av andra individer. Om myndigheterna ingriper mot en av medlemmarna i nätverket kan detta ha betydelse inte bara för denne utan också för andra.

En framgångsrik individualpreventiv åtgärd från myndigheternas sida som leder till att en individ helt upphör med brottslighet kan i princip leda till följande två scenarion.

- Om individen har stort inflytande i nätverket kan ingripandet leda till att brottsligheten i hela nätverket minskar påtagligt eller kanske t o m upphör. Effekten kan alltså vara betydligt större än endast bortfallet av de av individen själv begångna brotten.
- Om individen har litet inflytande i nätverket kan det hända att ingripandet inte leder till att nätverkets brottslighet minskar överhuvudtaget. De brott som skulle ha begåtts med individens medverkan begås i samma utsträckning utan att han är med. I ett ännu mera extremt scenario kan man tänka sig att individens närvaro i gruppen av någon anledning hade en hämmande effekt på gruppens brottslighet och att brottsligheten ökar när han är borta (se Reiss 1980, s 15–16).

Ett hypotetiskt utfall av den första av ovan nämnda typer kan simuleras på data i denna undersökning. Av de 111 individer som varit intagna på särskilda ungdomshem och som ingick i uppföljningen som redovisas här tillhörde 66 det stora centrala nätverket med totalt 4 130 individer och 16 482 länkar. Flera av de här individerna intog centrala platser i nätverket och var länkade till många andra i nätverket med vilka de misstänktes ha begått flera brott gemensamt. Om dessa 66 efter intagning på särskilda ungdomshem (h91 och v92) helt skulle upphöra med brottslighet och dessutom påverka sina medbrottslingar så att dessa också skulle sluta att begå brott, skulle det ha dramatiska effekter på nätverket. Utfallet skulle vara att nätverket delvis skulle splittras. Ett centralt nätverk skulle fortfarande existera, men det nya nätverket skulle bestå endast av 2 836 individer (det skulle alltså vara 31 procent mindre) och omfatta 12 011 länkar (antalet länkar skulle minska med 27 procent). Antalet brottsdeltaganden skulle minska med 21 procent och antalet brott med 19 procent.

En fullständig inkapacitering²⁰ eller rehabilitering av dessa individer och deras kända medbrottslingar skulle troligen ha en påtaglig effekt för ungdomsbrottsligheten i Stockholm. Den hypotetiska effekten skulle t o m kunna vara större om man även räknar med effekter av indirekt påverkan, d v s att även medbrottslingar till medbrottslingar skulle minska sin brottslighet. Reiss (1988, s 118) pekar på behovet att i beräkningar av eventuella inkapaciteringseffekter ta hänsyn till de dynamiska processer som sker i nätverken när en eller flera individer inkapaciteras. Reiss och Farrington (1991) skriver i sin artikel om co-offending:

"Just how many crimes are averted by incapacitation is a function of the replacement rate of incapacitated members, the rates of offending, and the deterrent effect

²⁰ Med inkapacitering menar man att individernas förmåga att begå brott upphör under en viss tid – han/hon "oskadliggörs".

of incapacitation on co-offenders who are not incapacitated" (Reiss & Farrington 1991, s 367). Den typen av resonemang är dock ytterst sällsynta i litteraturen som rör individuell prevention, såsom tex inkapacitering.²¹

För att försöka belysa den sortens effekter redovisas i diagram 7 den sammanlagda brottsbelastningen hos kända medbrottslingar till de intagna ungdomarna och till den matchade kontrollgruppen. Av diagrammet framgår att kontrollgruppens medbrottslingar sammanlagt var betydligt mera brottsbelastade (räknat i antal brottsdeltaganden) än de intagna ungdomarnas medbrottslingar. Utvecklingen av brottsbelastning över tid hos medbrottslingarna till denna grupp följer i stort utvecklingen av brottsbelastning hos kontroll- och undersökningsgruppen (se diagram 6), även om

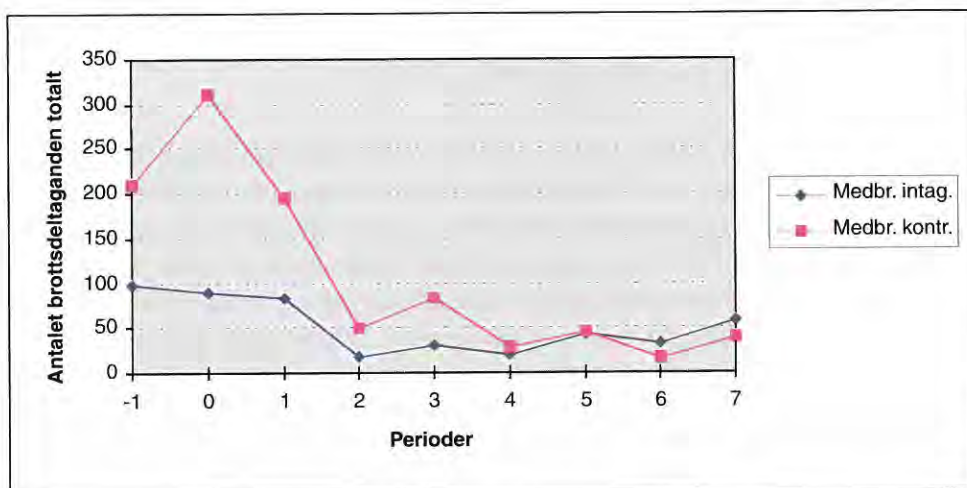

Diagram 7: Antalet misstänkta brottsdeltaganden hos medbrottslingar till individer intagna på särskilda ungdomshem h91 och v92, en halvårsperiod före intagning, under intagningshalvåret samt tiden därefter, samt medbrottslingar till matchad kontrollgrupp till de intagna, bestående av ungdomar som inte varit intagna på särskilda ungdomshem.

den till att börja med ligger på en högre nivå. Efter period 4 "landar" dock brottsbelastningen hos denna grupp på samma nivå som för de övriga grupperna.

Bilden ser helt annorlunda ut för de intagnas medbrottslingar. Denna grupps belastning låg under perioden före undersökningsgruppens intagning på samma nivå

²¹ I denna undersökning är det föga meningsfullt att studera inkapaciteringseffekter eftersom vistelsen på särskilda ungdomshem ofta är kort, i majoriteten av fallen inte längre än två månader. Eventuella avskräcknings-/rehabiliteringseffekter på medbrottslingar är däremot synnerligen aktuella.

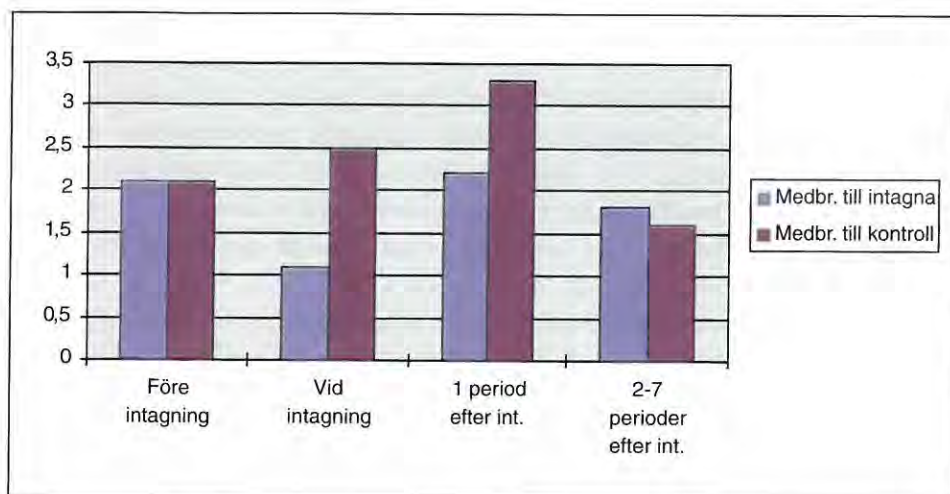

Diagram 8: Medelantal brottsdeltaganden per halvårsperiod hos medbrottslingar till individer som togs in på särskilda ungdomshem h91 och v92 samt medbrottslingar till en matchad kontrollgrupp, en halvårsperiod före intagning, under intagningsperioden, en period efter intagning samt två till sju perioder efter intagning.

som undersökningsgruppens brottsbelastning. Medan brottsbelastningen hos de andra grupperna steg under period 2 (den period då undersökningsgruppen blev intagen) sjönk belastningen hos medbrottslingarna till den intagna gruppen något under denna period och ännu mera under nästa period.

Eftersom redovisningen i diagram 6 och 7 avser det totala antalet brottsdeltaganden hos de undersökta, kan skillnader i brottslighet hos de två medbrottslingsgrupperna bero på att de var olika stora. Så var också fallet under perioden före de undersökta ungdomarnas intagning på särskilda ungdomshem. Medbrottslingarna till kontrollgruppen var flera än medbrottslingarna till de intagna. Under det halvår då medlemmarna ur den ena av grupperna togs in på särskilda ungdomshem samt tiden därefter var dock medbrottslingar till undersökningsgruppen och kontrollgruppen ungefär lika många till antalet. Olikheten i brottsbelastningsnivån hos medbrottslingarna till den intagna gruppen jämfört med kontrollgruppen berodde alltså på att det genomsnittliga antalet brottsdeltaganden, räknat per individ, var större hos medbrottslingarna till kontrollgruppen. Det genomsnittliga antalet misstänkta brottsdeltaganden per individ hos medbrottslingarna till dessa två grupper redovisas i diagram 8.

Av diagrammet framgår att medbrottslingar till båda grupperna enligt polisens data hade samma genomsnittliga brottsbelastning innan undersökningsgruppen togs in på särskilda ungdomshem. Under den period då undersökningsgruppen togs in på särskilda ungdomshem minskade den genomsnittliga brottsbelastningen påtagligt hos medbrottslingarna till de intagna, medan belastningen hos kontrollgruppens

medbrottslingar ökade. Under perioden efter undersökningsgruppens intagning ökade belastningen hos både undersöknings- och kontrollgruppernas medbrottslingar. Belastningen hos de intagnas medbrottslingar blev då lika hög, to m lite högre än den varit före intagningen. Belastningen hos kontrollgruppens medbrottslingar var dock fortfarande betydligt högre än så. Under perioderna 2 till 7 minskade den genomsnittliga belastningen hos båda gruppernas medbrottslingar. Det skedde också en utjämning mellan grupperna som i stort sett åter hamnade på samma genomsnittliga brottsbelastningsnivå.

En tänkbar tolkning av denna utveckling är att medlemmarna i de intagna ungdomarnas nätverk påverkades av att deras kamrater blev föremål för myndigheters åtgärder. Att det efterhand skedde en utjämning mellan grupperna kan också förstås ur detta perspektiv. Vi vet att sammansättningen av medbrottslingsgruppen förändrades mycket snabbt; endast få av medbrottslingarna till de undersökta ungdomarna fortsatte att begå brott tillsammans med dessa ungdomar under längre tid. För att påverkan överhuvudtaget skall vara sannolik måste den avse individer som tillhörde den omhändertagna personens nätverk när denna omhändertogs eller strax därefter.

Självfallet kan man ha invändningar mot tolkningen av ovan presenterade resultat. En alternativ tolkning skulle kunna vara att de intagna ungdomarna under och strax efter tiden då de var föremål för myndigheternas ingripande valde mindre brottsaktiva medbrottslingar.

Fortfarande återstår dock frågan varför brottsligheten hos de intagnas medbrottslingar (alternativt de intagnas val av medbrottslingar) skulle påverkas av åtgärden, och inte brottsligheten hos de intagna själva. Slutsatsen att de intagna inte påverkades av åtgärden kan dock vara förhastad. Vi vet ju egentligen inte hur brottsligheten hos denna grupp skulle sett ut om de inte hade blivit intagna på de aktuella institutionerna. Visserligen ökade deras belastning under intagningsperioden men denna ökning kan dock avse tiden omedelbart före intagning (våra data är inte så detaljerade att denna fråga kan undersökas). Det kan inte uteslutas att de intagnas brottslighet skulle ha varit ännu högre om intagningen inte hade ägt rum. Att tolka resultaten är svårt. Det finns behov av såväl flera undersökningar av nätverkseffekter av samhällets åtgärder mot brottsaktiva individer som av mer detaljerade data.

Länkar mellan de intagna på särskilda ungdomshem

En fråga som kan besvaras med hjälp av nätverksanalys är i vilken mån intagning på särskilda ungdomshem bidrar till bildandet av länkar mellan de mest brottsaktiva ungdomarna inom kommunen. Det har av och till framförts uppfattningar att institutioner där man samlar individer med omfattande brottslighet och annan asocialitet, såsom fängelser, rättspsykiatriska kliniker, särskilda ungdomshem etc, utgör "brotts-skolor". Logiskt sett måste risken för att den typen av institutioner bidrar till utvecklingen av kriminella nätverk och överföring av allehanda brottsalstrande information

och andra former av påverkan anses vara påtaglig. Denna uppfattning har dock kritiserats av vissa forskare. Murray & Cox (1979) hävdar t ex att unga lagöverträdare har riklig tillgång till situationer där inläring av brottsligt beteende kan ske genom att man tillsammans deltar i brott, vilket gör institutioner betydligt mindre "attraktiva" som brottsskolor. Enligt resultat från deras undersökningar sker ingen inläring av brottslighet i samband med att ungdomarna grips och förvaras i arrest till följd av brott.

Tremblay (1993, s 23 f) konstaterar i sin genomgång av forskning om co-offending att omständigheterna på en total institution långt ifrån alltid behöver vara gynnsamma för inläring av brottslighet. Han skriver dock samtidigt att våra kunskaper, om att sådan institutionsvistelse kan påverka den framtida brottsligheten genom att nya kontakter mellan kriminella etableras, är bristfälliga. Tremblay citerar i detta sammanhang resultat från en studie av vuxna *co-offending networks*, som genomförts av Ianni (1975) och som visar att vistelsen i fängelse påverkade utformningen av sådana nätverk i större utsträckning hos vissa etniska grupper (svarta och puertoricaner) än hos andra (italienare). Det är just frågan om i vilken mån vistelsen på särskilda ungdomshem kan tänkas påverka bildandet av brottsliga nätverk och genom detta de ungas brottslighet som diskuteras i detta avsnitt.

Personliga nätverk hos intagna på särskilda ungdomshem

För att studera mönster i gemensamt deltagande i brott hos individer intagna på särskilda ungdomshem togs uppgifter om deras personliga nätverk fram ur nätverksmaterialet. Totalt har de 540 individer som varit intagna 1993 länkar till varandra och till andra individer. Antalet länkar mellan två individer som varit intagna på särskilda ungdomshem är dock litet, 203 stycken, d v s endast 10 procent av samtliga länkar mellan de undersökta aktörerna och deras medbrottslingar. Den stora majoriteten (90 procent) av kända medbrottslingar till ungdomar intagna på särskilda ungdomshem är alltså individer som inte själva var intagna under den aktuella perioden (se graf 1). Redan på detta stadium kan vi konstatera att brott begångna tillsammans med andra intagna spelar en förhållandevis liten roll i den totala kända brottsligheten hos de undersökta aktörerna.

För att en relation (i detta fall indikerad av deltagande i samma brott) mellan två individer överhuvudtaget skall kunna tillskrivas vistelsen på samma institution, förutsätter förutom att de har varit intagna på samma institution, att de har varit intagna samtidigt (vistelsetiden för majoriteten av de undersökta överskred inte två månader) samt att den aktuella brottsligheten har ägt rum under eller efter vistelsen på institutionen. Granskningen av uppgifter om intagning på särskilda ungdomshem ger vid handen att det på sin höjd kan handla om 28 stycken sådana relationer (länkar). Detta leder oss till slutsatsen att inte mer än 1,5 procent av samtliga länkar mellan de undersökta ungdomarna kan ha etablerats på särskilda ungdomshem.

Den genomsnittliga uppföljningstiden för samtliga undersökta var 2 1/2 år. Det

måste anses som föga sannolikt att denna andel skulle öka dramatiskt vid längre uppföljningsperiod. Hypotesen om att ungdomar intagna på särskilda ungdomshem där etablerar relationer med andra starkt kriminella ungdomar och att dessa relationer fortsätter efter utskrivningen, får alltså inget stöd i denna undersökning.

5 Avslutning

Sammanfattning

Många kriminologiska teorier om brottslighetens orsaker utgår ifrån att brottsligheten helt eller delvis orsakas av att individen påverkas av sin sociala omgivning. Denna påverkan anses av olika teoretiker ha olika karaktär. Den kan definieras såsom en inlärningsprocess av normer, värderingar och tekniker att begå brott eller såsom olika neutraliseringsmekanismer. Den kan också uppfattas som överföring av kulturer, delkulturer eller subkulturer. Det finns teoretiker som uppfattar den som en kontrollprocess. Oberoende av vilken av dessa teoretiska ansatser man utgår ifrån är teorierna förenliga med det moderna nätverksteoretiska tänkandet. Nätverksanalysen måste därför anses vara en lämplig metod för kriminologisk forskning. Det gäller inte minst den typ av studier om relationer mellan medbrottslingar som redovisas i denna undersökning.

I rapporten redovisas en undersökning av polisregistrerade medbrottslingsrelationer hos ungdomar intagna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1991–1995. Medbrottslingsrelationerna avser brott begångna i Stockholm under denna tidsperiod. 540 av de 22 091 individer som misstänktes för brott i Stockholm 1991–1995 var på grund av omfattande brottslighet och/eller annan asocialitet intagna på särskilda ungdomshem. Det är de brottsliga nätverken hos dessa ungdomar som studeras här.

Man kan utgå ifrån att ungdomar som togs in på särskilda ungdomshem i de flesta fall hörde till de mest utsatta bland ungdomarna som misstänktes för brott i Stockholm. Det är därför föga förvånande att dessa ungdomar ofta intog centrala positioner i de undersökta nätverken. I andra delstudier i nätverksundersökningen (Sarnecki 1999) har det visats att centraliteten i en individs position i ett brottsligt nätverk (mätt utifrån antalet medbrottslingar individen har) är starkt relaterad till individens brottsbelastning.

I nätverksstudien framgick också att 4 130 av de ungdomar som ingår i undersökningen bildar ett centralt nätverk som omfattar majoriteten av de mest brottsbelastade ungdomarna i Stockholm och att dessa spelar en viktig roll för kommunens totala ungdomsbrottslighet. De ungdomar som var intagna på särskilda ungdomshem är kraftigt överrepresenterade bland medlemmarna i detta nätverk. De intar också ofta centrala positioner i nätverket.

De ungdomar som var intagna på särskilda ungdomshem kan delas in i fem problemprofilgrupper efter den typ av problem som dominerar deras asocialitetsbild. En granskning av dessa grupper ger vid handen att mönstret i deras registrerade brottslighet visade vissa karakteristiska typiska för deras problemprofil. Däremot är det svårt att se något speciellt mönster i deras medbrottslingars brottslighet.

Två av problemprofilgrupperna, nämligen brottsprofilgruppen och missbruksprofilgruppen, har granskats närmare vad gäller nätverkstillhörighet. Analysen visar att de länkar, vilka återfinns på tre, fyra nätverkssteg från medlemmarna i brottsprofilgruppen, omfattar påtagligt större andelar våldsbrott än de övriga länkarna. Motsvarande mönster finns i nätverket kring ungdomar ur missbruksprofilgruppen och narkotikabrott. Länkar på tre, fyra stegs avstånd och närmare till ungdomar från missbruksprofilgruppen omfattar påtagligt större andel narkotikabrott än genomsnittet för samtliga länkar. Vi kan alltså konstatera att det i de undersökta nätverken finns delar där våldsbrott och narkotikabrott är vanligare än i övriga delar.

Närmare granskning ger dock vid handen att dessa två nätverksdelar sammanfaller i stor utsträckning. Ungdomarna med brottsprofil respektive missbruksprofil hör alltså betydligt oftare än genomsnittet till de delar av nätverken där både våldsbrott och narkotikabrott förekommer.

Ungdomar med delvis olika problem hör således i stor utsträckning till samma brottsliga nätverk. En möjlig slutsats kan vara att dessa ungdomars problem i stort var relaterade till deras nätverkstillhörighet, men att typen av problem mer eller mindre berodde på ungdomarnas personliga förutsättningar. Således tenderade flickor och ungdomar som hade missbrukande föräldrar att oftare utveckla missbruksprofilen, medan pojkar som inte hade missbruk i familjen oftare blev våldsamma, trots att båda grupperna hörde till samma nätverk där modeller för båda typer av beteende var tillgängliga.

Slutsatser av här genomförda analyser är alltså att några grupper som specialiserat sig på vålds-²² eller narkotikabrott och som bildas kring de mera brottsaktiva ungdomarna knappast syns i det undersökta materialet. Vad som däremot syns är en grupp av starkt brottsaktiva ungdomar som i större utsträckning än andra ägnar sig åt avancerad brottslighet. Denna grupp intog en central position i Stockholms brottsliga ungdomsnätverk. Det är en och samma grupp som omfattar ungdomar med olika problemprofiler. Det tycks alltså snarare vara så att det är individerna och inte nätverken som i viss mån uppvisar brottsspecialisering.

Återfall i brott hos ungdomar som någon gång under ett års tid varit intagna på särskilda ungdomshem har jämförts med återfall hos en kontrollgrupp, som matchats till undersökningsgruppen med avseende på kön, ålder samt belastning strax före samt vid tiden för intagning på särskilda ungdomshem. Resultaten visar att intagna ungdomar återföll i brott i något större utsträckning än ungdomar, som ingick i en kontrollgrupp som från början hade samma belastning som de undersökta, men som inte var föremål för lika ingripande samhällsåtgärder.

Vid jämförelse mellan brottsbelastningen hos registrerade medbrottslingar till ungdomar intagna på särskilda ungdomshem och kontrollgruppen, visar det sig där-

²² Se dock diskussionen om fotbollshuliganer och om politiska extremister i andra delar av nätverksstudien (Sarnecki 1999).

emot att medbrottslingarna till de intagna, under en viss tid efter att dessa togs in på särskilda ungdomshem, uppvisade en mer gynnsam brottsutveckling än kontrollgruppens medbrottslingar. En tänkbar slutsats är att samhällets ingripande mot de unga lagöverträdarna ger en nätverkseffekt som påverkar deras medbrottslingar så att deras brottslighet minskar. Det krävs dock mer forskning på nätverkseffekter av olika typer av samhällsinslag mot enskilda individer.

Även om många av ungdomarna som var placerade på särskilda ungdomshem tillhör samma nätverk (det centrala nätverket) är det förhållandevis ovanligt att dessa är direkt länkade till varandra genom gemensamt brottsdeltagande. Av alla länkar som ungdomarna har till sina medbrottslingar avser endast 10 procent länkar till andra ungdomar som var intagna på särskilda ungdomshem.

Länkar mellan ungdomar som vid samma tillfälle befann sig på samma institution utgjorde, under den i genomsnitt 2 1/2-åriga uppföljningstiden, endast 1,5 procent av samtliga länkar mellan de intagna ungdomarna och deras medbrottslingar. Detta tyder på att vistelsen på särskilda ungdomshem har mycket liten betydelse för etableringen av nya brottsliga relationer och därigenom för fortsatt brottslighet hos de intagna ungdomarna.

Slutsatser

Insikten om att en individ påverkas av sitt sociala nätverk är idag väletablerad inom behandlingen av ungdomar med allvarliga sociala problem. Både inom den öppna behandlingen och på institutionerna arbetar man med att stärka de delar av de ungas nätverk som anses kunna hjälpa till att uppnå behandlingens mål. Främst handlar det om att förbättra individens relationer med föräldrar och andra anhöriga.

Få behandlare är omedvetna om att den stora majoriteten av ungdomar med allvarliga sociala problem också, eller kanske snarare framför allt, är medlemmar i nätverk som ökar sannolikheten för fortsatt asocialitet. Jämnåriga kamrater med egen omfattande brottslighet utgör troligen den allra vanligaste formen av sådana nätverk. Det är också tämligen välkänt att sannolikheten för mer långvariga positiva effekter av de vidtagna behandlingsåtgärderna är liten om den unge återvänder till det nätverk av sociala relationer, som bidragit till att han har blivit omhändertagen och placerad på institution.

Resultaten visar tydligt att många av de ungdomar som varit intagna på särskilda ungdomshem har haft centrala positioner i ett stort och välförgrenat nätverk av brottsliga relationer. Man kan generellt säga att åtskilliga av dem har haft den sortens centrala positioner både före och efter placeringen på särskilda ungdomshem.

Kunskaper om individens position i asociala nätverk utgör en viktig indikator på behoven, omfattningen av och karaktären av behandlingsåtgärderna. Att en individ återkommer till eller får en central position i ett nätverk av asociala relationer efter att han/hon varit föremål för åtgärder inom den särskilda ungdomsvården, innebär självfallet att de vidtagna åtgärderna har misslyckats. En sådan individ har i regel

mycket dålig prognos för framtiden. Kunskaper om individens position i ett asocialt nätverk kan således utgöra ett viktigt underlag i behandlingsplaneringen och i behandlingsutvärderingen. Att bryta banden med den sortens nätverk är troligen en förutsättning för att behandlingen ska ge positiva effekter.

Det är också viktigt att observera att nätverkstillhörigheten snarare tycks ha att göra med intensiteten än med karaktären av de problem individen har. Åtgärder som syftar till att bryta individens asociala relationer kan vara effektiva, oberoende av hans specifika problemprofil.

Ett annat resultat som kan ha implikationer för behandlingsverksamheten avser de indirekta följderna av vidtagna åtgärder. Ytterligare en gång bör understrykas att de presenterade resultaten är osäkra på den här punkten. Det krävs flera noggranna studier av nätverkseffekter av samhällets ingripande mot unga lagöverträdare. Kan det vara så att effekterna av ingripandet kanske tom är större på den intagnes medbrottslingar än på honom själv? Om resultaten håller är de synnerligen intressanta och väcker en hel del frågor om deras praktiska användning vid strukturella åtgärder mot ungdomsbrottsligheten.

I det här sammanhanget bör påpekas att den nuvarande sociala lagstiftningen knappast öppnar för ingripande annat än i individuellt preventivt syfte. Allmän prevention i vilken form den än må vara kan inte motivera ett omhändertagande eller en placering av en ungdom. Att kunna utnyttja den sortens effekter i det dagliga arbetet mot ungdomsbrottsligheten är långt ifrån okomplicerat.

Ett varningens ord bör också sägas när det gäller tolkningen av resultat som visar att ungdomar som är intagna på särskilda ungdomshem inte där tycks etablera några mer beständiga relationer med andra brottsaktiva individer. Detta innebär inte, som nämnts ovan, att institutionsvistelsen inte kan ha andra skadliga effekter – tex inläring av normer, värderingar eller neutraliseringsmekanismer som ökar risken för brott. Att ungdomarna på sådana institutioner "teoretiskt" skulle kunna lära sig nya modi operandi finner jag däremot mindre sannolikt.

Det bör också påpekas att de flesta av de undersökta ungdomarna var intagna på de undersökta institutionerna under mycket kort tid (2 månader). Detta innebär dels att de inte hade så mycket tid att etablera nya relationer, dels att deras redan existerande relationer i de brottsliga nätverken troligen inte hann skadas allvarligt. Det bör i framtiden undersökas om längre vistelser på den sortens institutioner är lika "ofarliga". Inte heller är det möjligt att utifrån ovan presenterade resultat dra några slutsatser om andra typer av institutionsvård, tex fängelserna.

Generellt sett anser jag att resultaten ger stöd för uppfattningen att vård av unga med allvarliga sociala problem i större utsträckning än hittills bör ta hänsyn till deras medlemskap i asociala nätverk och de effekter som medlemskapet kan ha på både förutsättningarna för och effekterna av behandlingen. Kartläggningar av den typen av nätverk kan utgöra en viktig kunskapskälla för behandlingsarbete.

Referenser

- Akers, R. L. (1998): *Social Learning and Social Structure. A General Theory of Crime and Deviance*. Boston. Northeastern University Press.
- Barnes, J. A. (1954): Class and committees in a Norwegian island parish. *Human Relations*. 7:39–59.
- Bergström, U. (1999): *Upplevelse av ett ungdomshem. En intervjuundersökning*. Stockholm. Stockholms universitet, kriminologiska institutionen.
- Bondeson, U. (1977): *Kriminalvård i frihet*. Stockholm: Liber Förlag.
- Borell, K. & Johansson, R. (1994): *Samhället som nätverk*. Lund. Studentlitteratur.
- Box, S. (1983): *Power, Crime and Mystification*. London. Tavistock.
- Breckinridge, S. P. & Abbot, E. (1917): *The Delinquent Child and the Home*. New York. Russell Sage.
- Börjesson, B. (1968): *Om påföljdens verkningar*. Stockholm. Almqvist & Wiksell.
- Cartwright, D. (1959): *Studies in Social Power*. Ann Arbor, Institute for Social Research, Ann Arbor, Michigan.
- Cloward, R. A. & Ohlin, L. E. (1960): *Delinquency and Opportunity*. Glencoe. Illinois. Free Press.
- Cohen, A. K. (1955): *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. Glencoe, Illinois. Free Press.
- Coleman, J. S., Katz, E. & Menzel, H. (1966): *Medical Innovation*. Indianapolis, Bobbs-Merril.
- Dunér, A. & Haglund, B. (1974): *Tonårspojkar och brott*. Utbildningsforskning, SÖ rapport 8.
- Elliott, D., Huizinga, D. & Ageton, S. (1985): *Explaining Delinquency and Drug Use*. Beverly Hills, California. Sage Publications.
- Ferrell, J. & Sanders, C. R. (1995): *Cultural Criminology*. Boston. Northeastern University Press.
- Granovetter, M. (1974): *Getting a job*. Cambridge. Harvard University Press.
- Hirschi, T. (1969): *Causes of Delinquency*. University of California Press. Berkeley.
- Hood, R. & Sparks, R. (1970): *Key Issues in Criminology*. London. Word University Liberia.
- Ianni, F. (1975): *Black mafia: Ethnic succession in organized crime*. New York: Pocket Books.
- Johnson, R. E. (1979): *Juvenile delinquency and its origins*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Klein, M. & Crawford, L. Y. (1967): Groups, Gangs and Cohesiveness, *Journal of Research in Crime and Delinquency* 4:142–65.

- Klein, M. (1971): *Street Gangs and Street Workers*. Englewood Cliffs, New Jersey. Prentice Hall.
- Klein, M. (1995): *The American Street Gang. Its Nature, Prevalence, and Control*. New York, Oxford. Oxford University Press.
- Krohn, M. D. & Massey, J. L. (1980): Social Control and Delinquent Behaviour: An Examination of the Elements of the Social Bond, *The Sociological Quarterly* 21 (Autumn), 529–543.
- Le Blanc, M. & Caplan, A. (1993): Theoretical Formalization, a Necessity: The Example of Hirschi's Bonding Theory, in Adler, F. & Laufer, W. (eds.), *New Directions in Criminological Theory*. New Brunswick Transaction Publishers.
- Matza, D. (1964): *Delinquency and Drift*. New York. Wiley.
- Miller, W. B. (1958): Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency, *Journal of Social Issues* 14:5–19.
- Moreno, J.L. (1934): *Who Shall Survive?: Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama*. Washington D.C., Nervous and Mental Disease Publishing Co.
- Murray, C. & Cox, L. A. (1979): *Beyond probation. Juvenile corrections and the chronic delinquent*. Beverly Hills, CA. Sage.
- Pettersson, T. (1998): *Etnicitet och brottsliga nätverk bland ungdomar i Stockholm som misstänks för våldsbrott*. Stockholm. Barn- och ungdomsdelegationen. Civildepartementet.
- Reiss, A. J. Jr. (1980): Understanding Changes in Crime Rates. I Fienberg, S. E. & Reiss, A. J. Jr. (eds.), *Indicators of Crime and Criminal Justice: Quantitative Studies*. Washington, D. C.: Bureau of Justice Statistics.
- Reiss, A. J. Jr. (1986): Co-offending and Criminal Careers, i Blumstein, A., et al. (eds.), *Criminal Careers and "Career Criminals"*. Vol. 2, Washington D.C., National Academy Press.
- Reiss, A. J. Jr. (1988): Co-offending and Criminal Careers, i Tonry, M. & Morris, N. (eds.), *Crime and Justice: An Annual Review of Research*. Chicago. University of Chicago Press.
- Reiss, A. J. Jr. & Farrington, D. P. (1991): Advancing Knowledge about Co-offending: Results from a Prospective Longitudinal Survey of London Males, *Journal of Criminal Law and Criminology* 82:360–95.
- Ring, J. (1999): *Hem och skola, kamrater och brott*. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet. Avhandlingsserie nr 2.
- Sánchez-Jankowski, M. (1991): *Islands in the Street. Gangs and American Urban Society*. Berkeley: University of California Press.
- Sarnecki, J. (1982): *Brottslighet och kamratrelationer. Studie av ungdomsbrottsligheten i en svensk kommun*. Stockholm. Brottsförebyggande rådet. Rapport 1982:5.
- Sarnecki, J. (1983): *Brottsliga ungdomsgång*. Stockholm. Brottsförebyggande rådet. Rapport 1983:2.

- Sarnecki, J. (1986): *Delinquent Networks*. Stockholm. The National Council for Crime Prevention. Sweden. Allmänna Förlaget.
- Sarnecki, J. (1990): Delinquent Networks in Sweden, *Journal of Quantitative Criminology*, Vol. 6:1.
- Sarnecki, J. (1993): *Ungdomsbrottsligheten – En kunskapsöversikt. Reaktion mot ungdomsbrott*. Betänkande av Ungdomsbrottskommittén. Del B SOU 1993:35. Stockholm. Fritzes.
- Sarnecki, J. (1996): Problemprofiler hos ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1990–1994, i Armelius, B.-Å., m. fl. (red.), *Vård av ungdomar med sociala problem – en forskningsöversikt*. Falköping. Statens institutionsstyrelse/Liber Utbildning AB.
- Sarnecki, J. (1999): *Co-offending youth networks in Stockholm*. Preliminary version. Stockholm. Stockholm University, Department of Criminology. **Stencil**.
- Shannon, D. (1998): *Karriärprofilskillnader hos ett urval av problembelastade ungdomar i Stockholm*. Stockholms universitet, kriminologiska institutionen. D-uppsats.
- Short, J. F. Jr. & Strodtbeck, F. L. (1965): *Group Process and Gang Delinquency*. Chicago. The University of Chicago Press.
- Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1931): Male Juvenile Delinquency as Group Behaviour, *Report on the Causes of Crime*. No 13. Washington D.C., National Commission on Law Observance and the Administration of Justice.
- Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1931): *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago. University of Chicago Press.
- Sutherland, E. H. (1939): *Principals of Criminology*. 3rd ed. Philadelphia. Lippincott.
- Sutherland, E. H., Cressey, D. R. & Luckenbill, D. F. (1992): *Criminology*, 11th ed. Dix Hills, New York. Deneral Hall.
- Svedhem, L. (red.) (1985): *Nätverksterapi i teori och praktik*. Malmö. Carlssons.
- Svedhem, L. (1991): *Sociala nätverk och beteendeproblem i skolan hos 11–13-åringar. En teoretisk och empirisk grund för nätverksterapi*. Stockholm. Carlssons.
- Sveri, K. (1969): *Kriminalitet og alder*. Uppsala. Almqvist & Wiksell.
- The Link Analyst's Notebook*, User's Guide. i2 Limited 1995. Cambridge.
- Thornberry, T. P. (1991): Testing interactional theory: An examination of reciprocal causal relationships among family, school, and delinquency, *Journal of Criminal Law and Criminology* 82:3–33.
- Thrasher, F. (1927): *The Gang*. Chicago. University of Chicago Press.
- Tremblay, P. (1993): Searching for Suitable Co-offenders, in Clarke, R. V. & Felson, M. (eds.), *Routine Activity and Rational Choice*. Advances in Criminological Theory. Vol. 5. New Brunswick. Transaction Publishers.
- Ward, M. (1998): *Barn & Brott av vår tid? Självdeklarerad ungdomsbrottslighet 1991–1996*. Stockholm, Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet.

- Wasserman, S. & Faust, K. (1997): *Social network analysis: Methods and applications*. New York. Cambridge University Press.
- Wasserman, S. & Galaskiewicz, J. (eds.) (1994): *Advances in Social Network Analysis. Research in the Social and Behavioural Sciences*. Thousand Oaks. Sage Publications.
- Warr, M. (1996): Organization and Investigation in Delinquent Groups, *Criminology*, Vol. 34:1.

Tidigare utgivna forskningsrapporter

ISSN 1104-6155

- Nr 1 1994 Var står vi? Ackumulerad kunskap och erfarenhet inom institutionell missbrukarvård, utifrån en dialog forskare – praktiker
(Vera Segraeus)
- Nr 2 1997 Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökning 94 (Claes Levin)
- Nr 3 1997 Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar (Gunnel Colnerud)
- Nr 1 1998 LVM-vårdens kvalitet enligt socialtjänstens bedömning
(Arne Gerdner)
- Nr 2 1998 Ett §12-hem för flickor. Omdefinitioner i ungdomsvården
(Berit Andersson)

ISSN 1404-2576

- Nr 1 1999 Etik och ungdomsvård. En empirisk studie av anställdas etiska problem inom tvångsvård av ungdomar. Slutrapport
(Gunnel Colnerud)
- Nr 2 1999 ”Plötsligt får man lust att leva.” En grupp narkomaners berättelser om sina självmordsförsök (Eva Johnsson, Mats Fridell)

